

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jak pandemie covid-19 ovlivnila vztahy v rodinách

Sabina Thurnwaldová

Plzeň 2022

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Bakalářská práce

Jak pandemie covid-19 ovlivnila vztahy v rodinách

Sabina Thurnwaldová

Vedoucí práce:

PhDr. František Kalvas, Ph.D.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2022

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2022 .....

Poděkování

Především bych chtěla poděkovat PhDr. Fantišku Kalvasovi, PhD., za vedení mé bakalářské práce, cenné rady a připomínky, kterými mi pomáhal práci formovat. Také bych ráda poděkovala všem mým respondentům, kteří byli ochotni detailně zodpovědět můj nekrátký dotazník a nadále spolupracovali v případě, že jsem se potřebovala na některé z odpovědí konkrétněji doptat. Velké díky také jde za mou rodinou a přítelem, kteří mě po celou dobu mého studia maximálně podporují.

Obsah

1. ÚVOD	6
2. TEORETICKÁ ČÁST	8
2.1. Rodina	8
2.1.1. Funkce rodiny	8
2.1.1.1. Reprodukční funkce.....	8
2.1.1.2. Ekonomicko-zabezpečovací funkce	9
2.1.1.3. Emocionální funkce	9
2.1.1.4. Socializační funkce.....	9
2.1.2. Vývoj rodiny	10
2.1.3. Typy rodiny.....	11
2.2. Pandemie covid-19.....	11
2.2.1. Restrikce z důvodu pandemie covid-19.....	12
2.2.1.1. Pandemie covid-19 a školní docházka.....	12
2.2.2. Pandemie covid-19 a její dopady na rodiny.....	13
2.2.2.1. Ekonomické dopady pandemie covid-19 na rodiny	13
2.2.2.2. Zdravotní dopady pandemie covid-19 na rodiny.....	14
2.2.2.3. Sociální dopady pandemie covid-19 na rodiny	15
3. METODOLOGIE	16
3.1. Data	16
3.2. Proměnné.....	16
3.3. Metody	17
4. PRAKTICKÁ ČÁST	17
4.1. Základní informace o respondentech	18
4.1.1. Pohlaví	18
4.1.2. Věk.....	18
4.2. Domácnost.....	19
4.3. Změna výkonu zaměstnání/studia s příchodem pandemie covid-19.....	21
4.4. Vnímání vlivu pandemie covid-19	22
4.4.1. Vliv pohlaví na vnímání vlivu pandemie covid-19 na vztahy v rodinách	22
4.4.2. Vnímání vlivu pandemie covid-19 na vztahy v rodinách podle pohlaví a věku....	24
4.5. Proměny rodinných vztahů s příchodem pandemie covid-19	26
4.5.1. Proměny partnerských vztahů.....	26

4.5.2.	Proměny vztahů s dětmi.....	29
4.5.3.	Proměny vztahů s rodiči.....	30
4.5.4.	Proměny vztahů se sourozenci.....	31
4.5.5.	Proměny vztahů s prarodiči	33
4.5.6.	Proměny vztahů se širší rodinou	35
5.	ZÁVĚR	36
6.	LITERATURA	38
7.	RESUMÉ	41
8.	PŘÍLOHY	42

1. ÚVOD

V březnu roku 2020 zasáhla celý svět pandemie covid-19. Nejzásadnějším problémem bylo a stále je samotné onemocnění covid-19, avšak tato situace nás všechny postihla i z úplně jiného hlediska. Lidé museli začít respektovat mnoho restrikcí, které byly vytvořeny za účelem snížení šíření nákazy. Sociální odstupy, strach z nakažení ostatních lidí a karantény postupně začaly přetrhávat mnohé sociální vazby [Cassinat et al. 2021: 1597-1598]. Lidé začali své kontakty s dalšími lidmi nejvíce omezovat na jaře roku 2020, kdy měli respondenti v průměru sedm osobních kontaktů týdně a z toho bylo pouhých tři až pět setkání bez roušky či respirátoru a nad 15 minut [Život během pandemie]. „*Dosavadní celospolečenské výzkumy ukazují, že pandemie covidu-19 a s ní související protiepidemiologická opatření významně zasáhla do pracovního, osobního a rodinného života jedinců. Její dopady byly přitom častěji spojovány s negativními důsledky než s přínosy*“ (Höhne 2021: 29-30). Právě proto, že bylo lidem zakázáno navštěvovat i taková místa jako je škola či pracoviště, byli rázem nuceni být nepřetržitě doma [Cassinat et al. 2021: 1597-1598] a rodiče byli navíc vystaveni novým výzvám, které se pojily například s distančním vzděláváním jejich dětí [Höhne 2021: 29-30], jsem se rozhodla zkoumat, zda k nějakému přetrhávání mezilidských vztahů nezačalo docházet i z důvodu přílišného kontaktu s lidmi, s nimiž daní jedinci sdílí svou domácnost, na což dosud nebyli zvyklí.

UNESCO dokonce uvádí, že v březnu roku 2021 měla téměř polovina studentů z celého světa částečně nebo úplně uzavřenou školu a byli tak nuceni přejít na online studium z domova [UNESCO 2022]. I z tohoto důvodu začal vznikat chaos, který vedl k čím dál většímu stresu a mnohdy k hádkám. Rozhodla jsem se tedy zjistit, zda pandemie covid-19 ovlivnila vztahy v rodinách spíše pozitivně nebo negativně. Předpokládala jsem, že by toto vnímání mohlo mít souvislost s věkem a pohlavím respondentů. Cassinat et al. 2021 v textu uvádí, jak mladiství odpovídali na otázky, zda z důvodu pandemie začali častěji vznikat hádky mezi nimi a jejich rodiči. V tomto případě chlapci uváděli, že s příchodem pandemie vznikalo mnohem více sporů s jejich otci než u dívek. Z tohoto tvrzení by se tedy dalo očekávat, že dívky budou vliv pandemie na jejich vztahy v rodinách vnímat neutrálně, kdežto chlapci spíše negativně. Stejně by se dalo uvažovat na základě pozorování, že chlapci mnohem častěji pociťovali zhoršení vztahů se svými sourozenci než dívky. Avšak dospělí jedinci vnímali vztahy s jejich dětmi přesně opačně. Na vztah rodiče s dítětem nebo s dětmi působila pandemie spíše pozitivně než negativně, kdy jako pozitivní její vliv vnímal každý pátý dotázaný a jako negativní každý desátý dotázaný [Höhne. 2021: 30]. Podle Cassinat et al. 2021 muži vnímali vývoj jejich vztahů s dětmi při pandemii více pozitivně než ženy [Cassinat et al. 2021: 1605]. Na základě těchto

zjištění soudím, že by vnímání vlivu pandemie na vztahy v rodinách nemuselo záviset pouze na pohlaví, ale rovněž na věku.

Hlavním cílem této práce je zodpovězení výzkumné otázky „Jak pandemie covid-19 ovlivnila vztahy v rodinách?“. Abych mohla otázku zodpovědět, budu se nejprve věnovat tomu, zda vztahy mezi rodinnými příslušníky, ať už pozitivní nebo negativní, nějakým způsobem závisí na pohlaví a věku respondentů. Dále se také pokusím určit, zda respondenti vnímají dopad pandemie covid-19 na jejich vztahy v rodinách spíše jako negativní, pozitivní nebo zda nepocítují žádné změny, tedy vliv pandemie vnímají neutrálně. Poté rozeberu vztahy mezi jednotlivými rodinnými příslušníky (partner/partnerka, děti, rodiče, sourozenci, prarodiče, širší rodina) a pokusím se určit, jaká změna v těchto vztazích s příchodem pandemie covid-19 nastala nejčastěji a zda se tedy jedná o změnu spíše pozitivní či negativní.

Práce bude mít následující strukturu: nejprve se budu věnovat teoretické části, kde podrobně vysvětlím témata nezbytná ke správnému porozumění tématu mé bakalářské práce, tedy tomu, jak pandemie covid-19 ovlivnila vztahy v rodinách. Budu se zde věnovat dvěma hlavními tématům, a to rodině a pandemii covid-19. Téma rodiny bude obsahovat podkapitoly jako funkce rodiny, vývoj rodiny a typy rodiny. V části, která se bude zabývat tématem pandemie covid-19, budou podkapitoly zaměřené na restriktce, které byly zavedené za účelem snížení nákazy onemocnění SARS-CoV-2 a také na to, jaké dopady měla pandemie na rodiny, konkrétně ekonomické, zdravotní a sociální. Následně představím metodologii, která se bude skládat z popisu dat, která jsem ve své práci použila, konkrétních proměnných a také metod, jež jsou využívány k analýze dat. Poté již přejdu k praktické části mé bakalářské práce, následující kapitoly se tedy budou věnovat základním informacím o respondentech (pohlaví, věk), dále s kým respondenti sdílí svou domácnost a také zda nějak příchod pandemie covid-19 ovlivnil výkon jejich zaměstnání nebo studia. Poté se budu věnovat již zmíněnému vnímání dopadů pandemie covid-19 na vztahy v rodinách v závislosti na věku a pohlaví a na to budou navazovat kapitoly popisující proměny vztahů z důvodu příchodu pandemie covid-19 s konkrétními rodinnými příslušníky.

2. TEORETICKÁ ČÁST

V této části mé práce představím teoretický rámec pro výzkum změn vztahů v rodinách s příchodem pandemie covid-19, kterému se v této práci věnuji. Nejprve tedy rozeberu koncept rodiny jako takový. Rovněž se zaměřím na funkce, vývoj a typy rodiny. Následně se budu věnovat pandemii covid-19, v rámci čehož krátce přiblížím samotné onemocnění SARS-CoV-2, restriktce, které byly zavedeny za účelem omezení šíření viru a dopady pandemie covid-19 na rodiny (ekonomické, zdravotní, sociální).

2.1. Rodina

Rodina je nejstarší a základní společenská skupina a přesně ji definovat je velmi obtížné, neboť na ni různí lidé mohou různě nahlížet [Kukla et al. 2016: 37].

Dominantní a legitimní definice normální rodiny je založena na pojmech jako dům, domov, domácnost, které tuto sociální realitu tvoří. V této definici je rodina skupinou lidí, kteří žijí pod jednou střechou, a jejichž příbuzenství vzniklo uzavřením manželství, určením otcovství nebo adopcí. Pokud se ale zaměříme na skutečný život, podle Bourdieuho většina rodin, která je v USA označována jako „rodina“, nemá téměř žádnou podobnost s touto dominantní definicí. Nukleární rodiny jsou nyní menšinou oproti nesezdaným párům žijícím spolu, rodinám jen s jedním rodičem nebo sezdaným párům, které však žijí odděleně [Bourdieu 1996: 19]. Když ale pomineme proměny, ke kterým v pojetí rodiny došlo, příbuzenství jako takové tedy vzniká buďto pokrevními vazbami v otcovské či mateřské linii nebo vstupem do manželství, které je definované jako sociálně akceptovatelný svazek dvou dospělých jedinců, díky kterému se příbuznými stává nejen partner, který do sňatku vstupuje, ale také jeho rodiče, sourozenci atd. [Giddens 1999: 156].

2.1.1. Funkce rodiny

Rodina má hned několik funkcí, které by měla plnit. Konkrétně se jedná o následující: reprodukční funkce, ekonomicko-zabezpečovací funkce, emocionální funkce a výchovná a socializační funkce [Kukla et al. 2016: 37-38].

2.1.1.1. Reprodukční funkce

Tato funkce je základní funkcí rodiny, neboť je zásadní pro udržení celé společnosti, a i přes vymírající populaci je často brána na lehkou váhu [Kukla et al. 2016: 37]. Dle Možného lze rodinu v nejširším vymezení popsat jako institucionální zajištění lidské reprodukce, které je ve společnosti legitimní [Možný 2002: 99]. Jde zde tedy o to, že v rodinách by se měly rodit děti,

aby se udržel jak rod, tak již zmíněná společnost. V dnešní době ale není vztah dvou lidí vnímán pouze jen jako reprodukční, nýbrž je vnímán také jako vztah, který by měl přinášet radost a potěšení [Kukla et al. 2016: 37-38].

2.1.1.2. Ekonomicko-zabezpečovací funkce

„Rodina je chápána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Členové rodiny se jednak zapojují do výrobní a nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání, ale rodina jako celek se stává především významným spotřebitelem, na němž je současný trh závislý“ (Kraus, Poláčková et al. 2001: 80). Každá rodina má nějaké potřeby a je důležité, aby měla nějaký zdroj finančních prostředků, aby dané potřeby mohla pokrýt. Finanční prostředky slouží k tomu, aby si rodina vybudovala své zázemí v podobě nějakého bytu či domu a dále aby pak zastřešovaly náklady pojící se se stravováním členů rodiny a dalšími činnostmi, které jsou nutné pro chod domácnosti [Kukla et al. 2016: 38].

2.1.1.3. Emocionální funkce

Aby mohla být rodina stabilní, je nutné, aby její členové byli vyzrálí, zodpovědní, emočně stálí, a aby pro ně citový vztah znamenal něco hlubšího, nikoli něco krátkodobého. Rodina by také měla svému dítěti zajišťovat pocit bezpečí domova. Těmito atributy se tvoří emociální základ celé rodiny a závisí na tom například i zájmy a prospěch dítěte, které jsou naplňovány z pravidla ve funkční a harmonické rodině [Matoušek 2003: 9; Kukla et al. 2016: 38].

2.1.1.4. Socializační funkce

Sociální význam rodiny je pro vývoj dítěte doslova nezastupitelný, protože nejen, že se dítě do rodiny narodí a dostane od svých rodičů určitou genetickou výbavu, ale právě rodina má největší vliv na celkový rozvoj osobnosti dítěte. V nejranějším období ovlivňuje rodina dítě hned v několika oblastech, a to v oblasti tělesné, duševní, sociální a i duchovní. Výchova je společenský jev, ve kterém dochází k záměrnému a cílenému vstupování do socializace jedince a rodina je prostředím, ve kterém si tedy dítě osvojuje vzorce chování, dovednosti, znalosti, jsou jim vštěpovány morální postoje, normy a hodnoty, různé zvyky a návyky, ale také svou sexuální roli (zde je rozhodující už předškolní věk). Bohužel si děti z rodinného prostředí nemusí nutně odnést pouze to pozitivní, ale mohou okoukat i negativní vzorce chování, které se pak reflektují do jejich vlastního jednání. Rodina je prostředím, kde probíhá primární socializace dítěte. To, jak je dítě socializováno, je ovlivněno tím, zda jsou mezi rodinnými příslušníky pozitivní emocionální vztahy a atmosféra. Je důležité, aby rodiče o své dítě jevili skutečný zájem, kvalitně o něj pečovali, vychovávali jej, ale aby také například přijali dítě takové, jaké je. Rodiče by měli jednat v nejlepší zájmu dítěte, chránit ho, ale také ho naučit,

jak zvládat a překonávat překážky, které mohou dítě v nadcházejícím životě potkat [Kraus, Poláčková et al. 2001: 41, 79; Matoušek 2003: 9; Kukla et al. 2016: 37-38].

Na socializaci dětí však nemá vliv pouze rodina. Sekundární socializace probíhá mimo prostředí rodiny, zejména prostřednictvím masmédií či vzdělávacích institucí. Dítě je v rámci sekundární socializace také velmi ovlivněno svými vrstevníky, neboť je ve škole nuceno s nimi trávit velkou část dne [Možný 2002: 144].

2.1.2. Vývoj rodiny

Tato podkapitola se věnuje proměně struktury rodiny z modernismu v postmodernismus.

Hlavními tématy modernismu byla oslava individuality a svobody jedince. Tento jedinec byl však obvykle popisován jako anglosaský muž, který vyznával křesťanství. Modernismus má tři konceptuální základní kameny, z nichž každý měl vliv na moderní rodinu. Jedná se o víru v proces (přesvědčení, že se společnost a jedinci postupně vyvíjí k lepšímu), univerzalitu (příroda funguje podle přírodních zákonů a člověk je může objevit a porozumět jim) a regularitu, která je založena na reakci proti úmyslnému diktátu předmoderních náboženských a občanských autorit [Elkind 1995: 18-19].

Modernismus považoval nukleární rodinu za ideální formu rodiny. Nukleární rodina se skládá ze dvou dospělých a alespoň jednoho dítěte, které je biologickým potomkem tohoto páru, který vstoupil do sňatku ještě před jeho narozením. V nukleárních rodinách došlo ke vzniku tradiční dělby práce. Muž byl považován za živitele rodiny, manželka byla ženou v domácnosti. Na děti bylo nahlíženo jako na žáky nebo studenty. Vztahy mezi rodiči a dětmi byly založené na určitých dohodách, kde je rodič nahlížen jako autorita, která určuje pravidla, a dítě se jimi musí řídit. První dohoda byla o tom, že rodiče dopřávali určitou volnost dětem, které prokázaly jistou míru zodpovědnosti. Druhá dohoda je založena na tom, že rodič podporuje své dítě jako odplatu za jeho úspěchy. V poslední dohodě by měl rodič prokázat určitou důvěru dítěti, které prokazuje svou loajalitu. Pokud v rodinách k takovým dohodám dochází, naznačuje to, že je dítě dostatečně socializováno a mělo by být dostatečně připraveno na život ve velké společnosti [Elkind 1995: 27-29].

S nástupem postmodernismu začaly některé studie ukazovat, že nukleární rodina nemusí být vždy ideální formou rodiny, neboť například rodinné násilí bylo v nukleárních rodinách mnohem častější, než se původně předpokládalo. Modernismus samozřejmě také vnímal nefunkční rodiny, ale považoval takové výjimky za osobní selhání jednotlivých členů rodiny, nikoli jako nefunkčnost nukleární rodiny jako takové. Znamená to tedy, že struktura nukleární

rodiny byla považována za ideální, ale její členové ne. Myšlenky modernismu nebyly nutně špatné, ale často velmi idealizované a slepé vůči temné stránce lidského chování [Elkind 1995: 20, 27, 30].

Postmoderní představy o rodině již tedy obsahují několik různých forem rodiny, a to například rodiny s oběma pracujícími rodiči, rodiny jen s jedním rodičem, vícegenerační rodiny, adoptivní rodiny, nemanželské rodiny, rodiny s rodiči stejného pohlaví a další. Postupně se také začínají stírat rozdíly rolí mužů a žen v domácnosti, neboť žena je v dnešní době schopna uživit jak sebe sama, tak i dítě. Dohody, které vznikaly mezi rodiči a dětmi v období modernismu, jsou v této době spíše nahrazovány časovými rozvrhy, které by měly učit děti organizaci a disciplíně, což je považováno za velmi zásadní pro přežití v postmoderním světě. Díky těmto rozvrhům děti ví, kdy a kde mají být. V rodinách, které jsou časově velmi zaneprázdněné, se takový způsob dohody stal hojně využívaným, neboť je zde důležitá určitá samostatnost dětí i přes to, že jsou rodiče i nadále vnímáni jako autorita [Elkind 1995: 31-33, 35-36; Matoušek 2003: 37].

2.1.3. Typy rodiny

Jak jsem již výše zmínila, kromě nukleární rodiny existuje mnoho dalších rozdílných typů rodiny. Nejčastějšími z nich jsou páry v manželském svazku, nesezdané páry opačného pohlaví, nesezdané páry stejného pohlaví a rodiny s pouze jedním rodičem. Dále se tyto typy rodiny všechny dělí na rodiny s dětmi do 18 let, tedy s dětmi závislými na rodiči a s odrostlými dětmi nad 18 let, kteří už na svých rodičích nejsou závislí a mnohdy už ani nežijí se svými rodiči ve stejné domácnosti [Guy 2022].

Abych ještě přiblížila koncept nejzákladnější nukleární rodiny, která je v západním světě spojována s monogamií, je to tedy rodina, která se skládá z dospělých manželů a jejich vlastních nebo adoptivních dětí, kteří žijí pohromadě v jedné domácnosti. Nukleární rodina může být zintegrována do rozšířené rodiny, což je typ rodiny, se kterou žijí v jedné domácnosti ještě další příbuzní, např. prarodiče [Giddens 1999: 156-157].

2.2. Pandemie covid-19

Na konci roku 2019 propukla v čínském městě Wu-chan, které je nejlidnatějším městem ve střední Číně, pandemie covid-19. Nebyl znám ani původce ani způsob přenosu tohoto nového onemocnění. Onemocnění se velmi rychle rozšířilo do dalších částí Číny a brzy se případy nákazy začaly objevovat v dalších zemích v Asii a Austrálii. S postupem času se však onemocnění dostalo i do Evropy, Afriky a Ameriky, a 11. března 2020 bylo šíření koronaviru

prohlášené za pandemii. Za pandemii může být označeno infekční onemocnění, které zasahuje vícero kontinentů. V České republice byl první případ onemocnění covidem-19 evidován 1. března 2020 [SZÚ 2021: 2-3].

Virus SARS-CoV-2 spadá do kategorie koronavirů, které vyvolávají především onemocnění respiračního a trávicího traktu lidí, ale i zvířat [SZÚ 2021: 4]. Jelikož však samotné onemocnění SARS-CoV-2 není předmětem mé bakalářské práce, přesunu se k restrikcím, které si s sebou pandemie covid-19 přinesla.

2.2.1. Restrikce z důvodu pandemie covid-19

„Pro zpomalení šíření viru byla v České republice postupně zavedena celá řada opatření, která přinesla nevídanou míru omezení a restrikcí a přímo se dotkla každodenního života českých rodin. Množství lidí bylo negativně ovlivněno omezením ekonomiky, nuceným uzavřením živností, obchodů a zastavením činnosti řady provozů a výrobních podniků. Uzavření škol, školek i volnočasových aktivit, přerušení sociálních služeb, omezení zdravotnické péče i další karanténní opatření vedly k izolaci rodin“ (Nadace Sirius 2020: 5). Média se začala okamžitě věnovat možným dopadům těchto protipandemických opatření na rodiny. Zdůrazňovaly především zhoršující se finanční situaci rodin a zvyšující se rizika ztráty zaměstnání, ale také negativní vlivy na psychiku lidí [Nadace Sirius 2020: 5].

V České republice došlo ke třem velkým lockdownům (jaro 2020, podzim 2020, jaro 2021), což ovlivnilo i provoz škol (distanční výuka) a školek a děti tedy zůstávaly veškerý jejich čas doma [Šťastná 2021]. *„Česká republika měla uzavřené školy nejdéle ze všech zemí EU a zakázána byla také většina mimoškolních aktivit. (...) To zapříčinilo sociální izolaci dětí a adolescentů“* (Uhlíř 2021: 370). Ve většině domácností zajišťovaly péči o děti převážně jen ženy, a to i v takových rodinách, kdy byli oba rodiče pracující. V takových rodinách ženy často volily práci z domova (home office), aby se svým dětem mohly i přes den více věnovat. Muži se nejvíce do péče o děti zapojovali v období prvního lockdownu a v následujících dvou lockdownech vzrostlo i zapojení prarodičů a dalších osob. Zapojení jiných osob vzrostlo nejvíce v rodinách s oběma pracujícími rodiči, kteří měli děti ve školním věku [Šťastná 2021].

2.2.1.1. Pandemie covid-19 a školní docházka

S příchodem pandemie covid-19 došlo ve 193 zemích k uzavření škol a výuka tak byla přesunuta do online prostředí, což ovlivnilo přibližně 91 % světové studentské populace. K takovému omezení výuky došlo v České republice ve všech školách od základních až po vysoké 11. března 2020, tedy v době, kdy tyto restrikce zatím ve světě uplatňovalo pouze 22

zemí [Brom et al. 2020: 1-2]. Na některých školách v České republice byla výuka po dobu několika měsíců dokonce úplně přerušena. Roli učitelů tak byli nuceni nahradit rodiče [Nadace Sirius 2020: 26-27]. *Brom et al.* se ve svém výzkumu zaměřili právě na rodiče, kteří mají děti na základní škole, a i přes to, že později už distanční výuka probíhala, museli se na výuce dětí i nadále podílet (domácí úkoly, vysvětlování látky atd.). Aktuální forma vzdělávání se však v mnoha domácnostech ukázala jako užitečná. Děti základních škol povětšinou studiem trávily 2-4 hodiny denně (72 % respondentů) a rodiče jim alespoň polovinu z tohoto času pomáhali. Výpomoc od rodičů většinou spočívala ve vysvětlování zadání, kontrolách domácích úkolů a vysvětlování nového učiva. Starší děti s učením někdy trávily delší dobu [Brom et al. 2020: 1, 4].

Co se týče učitelů, ukázalo se, že mnohem frekventovaněji žákům posílali nové úkoly, než jim poskytovali zpětnou vazbu na předchozí vypracované úkoly. Rodiče by tedy ocenili aktivnější zapojení vyučujících, neboť oni sami na výuku svých dětí neměli dostatek času a ani adekvátní znalosti [Brom et al. 2020: 1].

2.2.2. Pandemie covid-19 a její dopady na rodiny

Více jak polovina jedinců hodnotí vliv pandemie na životní podmínky jako neutrální, tedy že na jejich finanční situaci, jistotu zaměstnání, zdraví či rodinné vztahy neměla vliv. Ti, kteří však uvedli, že k nějaké změně došlo, jednalo se mnohem častěji o zhoršení než zlepšení jejich životních podmínek [Höhne 2021]. V rámci projektu *Současná česká rodina*, po prvním roce trvání pandemie covid-19 uvedlo 23 % respondentů, že vnímají zhoršení ve vztazích s jejich dalšími rodinnými příslušníky a 25 % respondentů uvedlo, že vnímají zhoršení kvality jejich partnerského vztahu [Slabá 2020].

2.2.2.1. Ekonomické dopady pandemie covid-19 na rodiny

Protože rodina není uzavřená instituce, pro její stabilitu mohou být velmi rizikové i vnější faktory. Jedná se například o aktuální situaci na trhu práce, která ovlivňuje ekonomickou soběstačnost rodiny. Jedním z nejčastějších problémů, kterým rodiny musí čelit, jsou ekonomické problémy rodiny [Kuchařová et al. 2020: 133], které se s příchodem pandemie covid-19 začaly ještě více prohlubovat [Höhne 2021].

Když se ještě vrátím na začátek celé pandemické situace, *Nadace Sirius* uskutečnila výzkum „*Jak se bude podle expertů vyvíjet situace rodin s dětmi v České republice v následujících měsících?*“, do kterého se zapojilo 123 odborníků-respondentů různých zaměření a z různých částí České republiky [Nadace Sirius 2020: 7]. Tito odborníci-respondenti v souvislosti

s pandemií covid-19 ze všeho nejvíce očekávali významný nárůst rizik, která jsou spojena s ekonomickou a majetkovou situací rodiny, konkrétně největší zhoršení očekávali u snížení příjmu, zadlužení a exekuce. Takové problémy byly očekávány především u takových rodin, ve kterých je pouze jedna osoba výdělečně činná. Jedná se především o rodiny samoživitelů a rodiny, které pečují o nemocného člena rodiny (nemocné dítě či dospělého). Naopak takové rodiny, ve kterých žijí oba rodiče a jsou oba výdělečně činní, jsou považovány za mnohem více ekonomicky stabilní [Nadace Sirius 2020: 23].

Podle Höhne 2021 se s příchodem pandemie lidé nejčastěji setkávali s výrazným snížením jejich příjmu, dále pak, již ale v menší míře, docházelo ke změnám zaměstnání nebo jeho ztrátě. S postupem času se tyto problémy ještě prohlubovaly. S těmito nepříjemnostmi se potýkaly jak ženy, tak muži, avšak ztráta zaměstnání byla evidována výrazně častěji u žen než u mužů [Höhne 2021].

2.2.2.2. Zdravotní dopady pandemie covid-19 na rodiny

Nejzávažnější dopady na lidské zdraví má samotné onemocnění SARS-CoV-2, neboť „*se odhaduje, že zhruba 15-20 % pacientů s onemocněním covid-19 vyžaduje hospitalizaci a 3-5 % všech nemocných intenzivní péči*“ (Čapková et al. 2021: E24). Nemůžeme však přehlížet ani dopady pandemie covid-19 na lidskou psychiku.

Na základě studie od *Nadace Sirius*, kterou jsem uváděla již v případě ekonomických dopadů covidu-19 na rodiny, v roce 2020 očekávalo zhoršení psychického stavu rodičů, konkrétně psychické vyčerpání, 97 % odborníků-respondentů (60 % očekávalo zhoršení, 37 % očekávalo výrazné zhoršení). Zhoršení nejčastěji očekávali v případě vysokého pracovního vytížení rodičů, avšak nevyklučovali ani další přídavné faktory, jako je péče o děti a jejich vzdělávání při online výuce, péče o domácnost a péče o seniory a nemocné členy rodiny. Psychické vyčerpání rodičů očekávali opět nejčastěji u samoživitelů nebo u rodin, které pečují o nějakého člena rodiny [Nadace Sirius 2020: 24-25].

Psychickému a emočnímu zdraví po dobu pandemie nepříspěval ani strach, který pandemie působila. Lidé měli obavy a byli frustrovaní, často smutní, nemohli si téměř s nikým povídat face-to-face a ani se ve větší míře starat či pomáhat jejich příbuzným. Stres vzbuzovala i média, která neustále uváděla vysoké míry úmrtí a podněcovala tak v lidech čím dál větší obavy z nakažení jejich blízkých, že se s nimi raději vůbec nesečkali. Docházelo také ke stigmatizování lidí, kteří onemocnění SARS-CoV-2 přežili. Lidé je mnohdy měli tendence obviňovat z šíření nákazy [Shah et al. 2021: 8].

Pandemie covid-19 má značný dopad i na děti a adolescenty. Například i očekávání o covidu-19 může ovlivnit mentální zdraví dětí různými způsoby. Děti jsou více pesimistické a mají strach, aby se virem nenakazili a nepřenesli ho na někoho z jejich příbuzných. Takové obavy se mohou odrazit i ve změnách chování dětí a mohou způsobit deprese. Děti, které byly spíše optimistické ohledně pandemie a nakažení se nikterak nebály, měly menší sklony k depresím [Miranda et al. 2020: 4-5]. Na děti a dospívající jedince však neměla vliv pouze tato očekávání, nýbrž i „zavření škol, ztráta sociálních kontaktů s vrstevníky a s širší rodinou, akutní stres rodičů, vliv médií a setkání se s nemocí nebo s úmrtím na covid-19 ve vlastní rodině výrazně zhoršily duševní zdraví dětské a dorostové populace, a tím zvýšily i poptávku po akutní pedopsychiatrické péči“ (Bínová, Havelka 2021: 173-174).

2.2.2.3. Sociální dopady pandemie covid-19 na rodiny

Protože si s sebou pandemie covid-19 přinesla i mnohá opatření, která měla zabránit šíření nákazy, značně tato situace ovlivnila sociální kontakt jedinců s dalšími lidmi. Nejzásadněji z těchto opatření zasáhl lockdown, kdy lidé byli nuceni zůstat ve svých domovech a nemohli se setkávat s lidmi mimo něj [Miranda et al. 2020: 5]. Na sociálním odloučení dětí a adolescentů se podílelo především uzavření škol a všech mimoškolních aktivit [Uhlíř 2021: 370]. Český UNICEF na začátku pandemie provedl výzkum Mladé hlasy 2020, ve kterém děti uvedly, že je nejvíce trápí, že se nemohou vidět se svými kamarády a chodit do školy [UNICEF 2020]. Téměř veškerá komunikace s lidmi mimo danou domácnost se tedy přesunula do online prostředí sociálních sítí. I přesto, že je přílišné užívání sociálních sítí vnímáno spíše negativně (např. zavádějící informace), v pandemické situaci to byly právě sociální sítě, které pomáhaly některým jedincům se vypořádat s možnými depresemi (v tomto případě se jedná především o adolescenty). Sociální média jim i nadále poskytovala přístup k informacím, komunikování s přáteli, rozvíjení osobnosti a možnost být kreativní [Miranda et al. 2020: 5].

3. METODOLOGIE

3.1. Data

Pro tuto bakalářskou práci jsem použila má vlastní data na téma „Jak pandemie Covid-19 ovlivnila vztahy v rodinách“, která jsem sbírala v období od 1.10. do 23.10.2021. Jelikož jsem se rozhodla pro kombinaci kvantitativního výzkumu s kvalitativním, vytvořila jsem v softwaru Google Forms dotazník, který se skládal jak z uzavřených, tak z otevřených otázek. V případě otevřených otázek jsem žádala respondenty o rozsáhlejší odpovědi, abych mohla lépe porozumět daným změnám, ke kterým ve vztazích s jejich příbuznými s příchodem pandemie docházelo. Následně jsem dotazníky rozesílala především prostřednictvím sociálních sítí (Facebook a Instagram). Mnoho odpovědí jsem rovněž získávala metodou sněhové koule, kdy lidé, jež jsem zkontaktovala, rozesílali můj dotazník dále mezi své známé.

Během výše zmíněného období se mi dohromady podařilo nasbírat 181 vyplněných dotazníků. Mnoho respondentů bylo skutečně velmi sdílných a obdržela jsem tak dlouhé a detailní odpovědi na mé otázky. Tyto odpovědi na otevřené otázky jsem následně kódovala, abych z nich mohla vytvořit přehledné grafy a lépe tak zmapovala proměny, ke kterým v průběhu pandemické situace covid-19 docházelo. V případě, že některá z odpovědí nebyla dostatečně konkrétní (např. „Vztah se zlepšil.“, „Zhoršení vztahu.“) a respondent byl na konci dotazníku ochotný uvést svůj kontakt, rozhodně jsem se s tím nemínila spokojit a využila jsem proto možnosti doptat se na detaily. Toto doptávání se respondentů mi umožnilo, abych mohla i zmíněné strohé odpovědi zakódovat a zahrnout je tak do výsledků mé práce.

3.2. Proměnné

Základní informace o respondentovi poskytují proměnné pohlaví a věk. Pohlaví je jednoduché, respondenti buď zaškrtnli kolonku muž nebo žena. Co se týče věku, neptala jsem se respondentů na jejich konkrétní věk. V dotazníku jsem nabídla 8 věkových kategorií, do kterých se každý respondent sám zařadil. Jedná se o kategorie: méně než 15 let, 15-19, 20-29, 30-39, 40-49, 50-59, 60-69, 70 a více.

Proměnná domácnost představuje to, zda respondent svou domácnost sdílí s nějakým dalším rodinným příslušníkem či nikoli. Nabídla jsem šest různých možností (bydlím sám/sama nebo s přáteli, s partnerem/partnerkou, s rodiči, s dětmi, se sourozenci, s prarodiči), ze kterých bylo možné zaškrtnout libovolné množství. Pro případ, že se respondent neztotožňuje s žádnou z variant, přidala jsem kolonku „jiné“. Bydlím sám/sama nebo s přáteli jsem sloučila

dohromady, neboť v obou případech se nejedná o sdílení domácnosti s rodinným příslušníkem. Kategorie s partnerem/partnerkou rovněž zahrnuje manžela či manželku.

Změna výkonu zaměstnání či studia je proměnná, která popisuje, zda s příchodem pandemie covid-19 byli respondenti nuceni přejít na jinou formu studia či výkonu zaměstnání, než na jakou byli zvyklí před pandemií. Respondenti zde mohli zaškrtnout pouze jednu z následujících variant: home office, výkon práce mimo domov (žádné omezení), online výuka, kontaktní výuka, jsem v důchodu/na mateřské, jiné.

Další proměnnou je vnímání vlivu pandemie covid-19. V dotazníku jsem rozlišila 5 možných vnímání vlivu pandemie covid-19 na škále: pozitivní=1, spíše pozitivní=2, neutrální=3, spíše negativní=4, negativní=5.

Následuje šest proměnných, které fungují na tom samém principu, jen se vždy týkají jiných členů v rodině. Jedná se o vztah s partnerem či partnerkou, vztah s dětmi, vztah s rodiči, vztah se sourozenci, vztah s prarodiči, vztah se širší rodinou. Otázky, které sloužily k získání těchto proměnných, byly otázky otevřené, respondenti tedy odpovídali souvislým textem. Odpovědi jsem následně překódovala tak, aby jednotlivé kódy byly výstižné pro celý text a bylo tak možné je znázornit pomocí přehledných grafů.

3.3. Metody

Pro popsání vztahu pohlaví s vnímáním vlivu covidu-19 na vztahy v rodinách jsem zvolila kontingenční tabulky, chí kvadrát a standardizované reziduum, které pomáhá určit, jak se jednotlivé kategorie ve skutečnosti liší od očekávaných hodnot. Informaci o tom, zda je hodnota nižší nebo vyšší, než je očekáváno, nám poskytují kladné a záporné hodnoty. V případě, že jsou hodnoty záporné, znamená to, že je v dané skupině skutečnost nižší, než je očekávání a naopak. Vnímání vlivu pandemie covid-19 na vztahy v rodinách podle pohlaví a věku jsem se rozhodla studovat pomocí dvoucestné ANOVY. To, jak respondenti vnímali proměny jejich vztahů s konkrétními rodinnými příslušníky s příchodem pandemie covid-19, jsem se rozhodla znázornit pomocí přehledných grafů. Statistické analýzy dat jsem provedla v softwaru R 4.1.1.

4. PRAKTICKÁ ČÁST

Nyní již přejdu k mé praktické části bakalářské práce, ve které pracuji s daty, která se skládají ze 181 odpovědí, které jsem získala prostřednictvím dotazníkového šetření, jež je detailněji popsáno v metodologické části. V této části se budu tedy věnovat nejprve základním informacím o respondentech, abych přiblížila, z jakých věkových kategorií a pohlaví se můj

vzorek respondentů skládal. Následně ještě zmíním, s kým respondenti sdílí svou domácnost a jak ovlivnila pandemie covid-19 výkon jejich zaměstnání či studia. Poté se konečně dostanu k nejdůležitější části mé praktické části, a to k tomu, jak respondenti vnímají vliv pandemie covid-19 na jejich vztahy v rodinách podle pohlaví a věku a následně ke změnám, ke kterým dle mých respondentů s příchodem pandemie v jejich konkrétních rodinných vztazích docházelo (partnerské vztahy, vztahy s dětmi, s rodiči, sourozenci, prarodiči a se širší rodinou).

4.1. Základní informace o respondentech

Jak jsem již výše uvedla, na úvod mé praktické části tedy představím základní informace o respondentech, které mi pomohou názorně ukázat, jak můj vzorek respondentů vypadal. Konkrétně se zde budu věnovat dvěma proměnným, a těmi jsou pohlaví a věk.

4.1.1. Pohlaví

Jak je možné v Tabulce 1 vidět, ve vzorku respondentů, se kterým se v této práci pracuje, je značná převaha žen (129) oproti mužům (52). Když si tento poměr ukážeme ještě v procentech, jedná se o 71.3 % žen a pouze 28.7 % mužů.

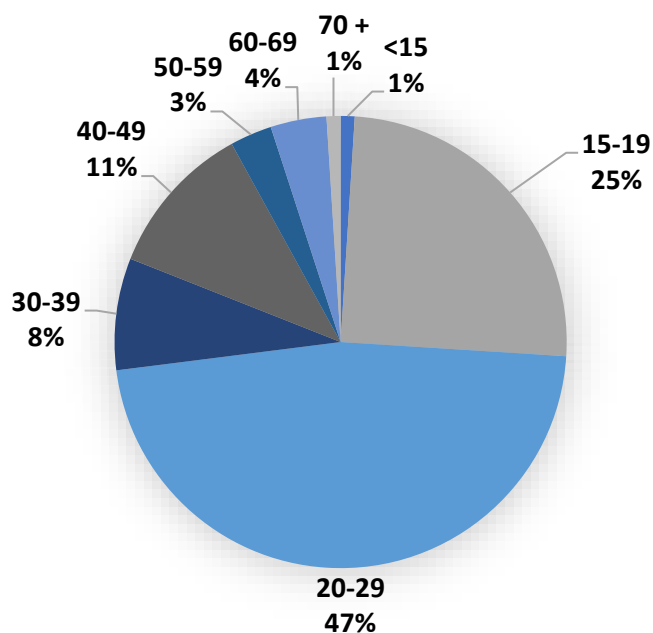
Tabulka 1 – Počet respondentů podle pohlaví

Pohlaví	N	Relativní četnost
Muž	52	0.287
Žena	129	0.713
Celkem	181	1.000

4.1.2. Věk

Graf 1 názorně ukazuje, která z věkových skupin byla v odpovědích na můj dotazník nejčastěji zastoupena. Jedná se o skupiny 20-29 let a 15-19 let, kdy skupina 20-29 let absolutně dominuje. V těchto dvou nejvíce zastoupených věkových skupinách se ve většině případů pravděpodobně jedná o studenty a je možné, že k této věkové převaze došlo z toho důvodu, jakým způsobem jsem dotazník šířila mezi své respondenty. Rozesílala jsem ho především prostřednictvím sociálních sítí a právě tímto způsobem jsem tedy, jak je vidno, oslovila nejčastěji osoby ve věkovém rozmezí 15-29 let.

Procenta, kterými jsou zastoupeny skupiny méně než 15 let a více než 70 let, jsou prakticky zanedbatelná.

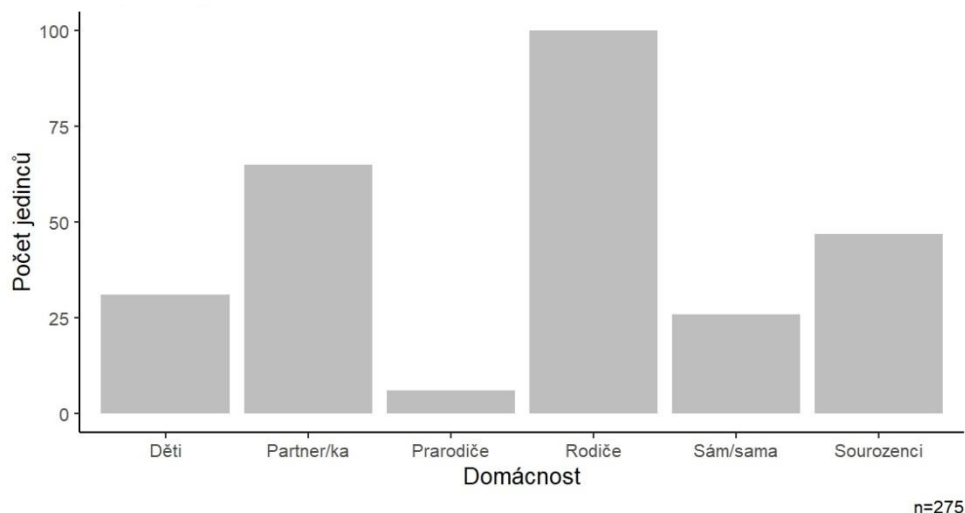

Graf 1 – Věk respondentů

4.2. Domácnost

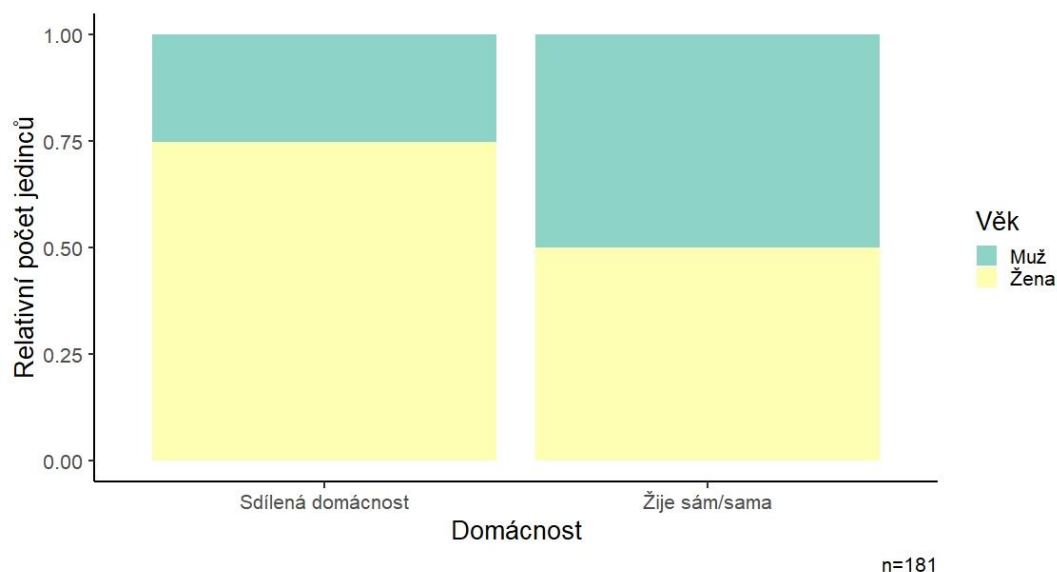
Graf 2 ukazuje, s kým respondenti sdílí svou domácnost. Respondenti měli možnost uvést více členů rodiny, se kterými sdílí svou domácnost. Jejich odpovědi jsem tedy rozdělila na několik dalších tak, aby bylo dobře viditelné, s kým svou domácnost respondenti sdílí nejčastěji. To znamená, že pokud respondent zaškrtnl, že sdílí svou domácnost například s rodiči a se sourozenci, pak jsem jeho odpověď rozdělila na dvě samostatné, a to „rodiče“ a „sourozenci“. Z tohoto důvodu je zde uveden větší počet respondentů, než je celkový počet odpovědí na dotazník.

Nejčetnější skupinou jsou respondenti, kteří žijí v jedné domácnosti s jejich rodiči (100 respondentů). Lze usuzovat, že tato skupina je nejzastoupenější už jen z důvodu, že nejčetnějšími věkovými skupinami v mém vzorku respondentů jsou respondenti ve věkových rozmezích 15-19 let a 20-29 let a mnoho takových jedinců tedy ještě nebude mít vlastní bydlení. Dále respondenti nejčastěji sdílí svou domácnost s partnerem či partnerkou, dále pak se svými sourozenci. Nejméně zastoupenou kategorií jsou respondenti, kteří svou domácnost sdílí se svými prarodiči.

Graf 2 – S kým respondenti sdílí svou domácnost

Graf 3 uvádí, kolik respondentů sdílí svou domácnost s nějakými dalšími příbuznými na základě jejich pohlaví. Jak je možno vidět, to, zda jedinci žijí úplně sami, není pohlavím nijak ovlivněno, neboť jsou počty mužů a žen v této kategorii stejné. Avšak jedinci, kteří sdílí svou domácnost s dalšími příbuznými, jsou z téměř 75 % ženy.

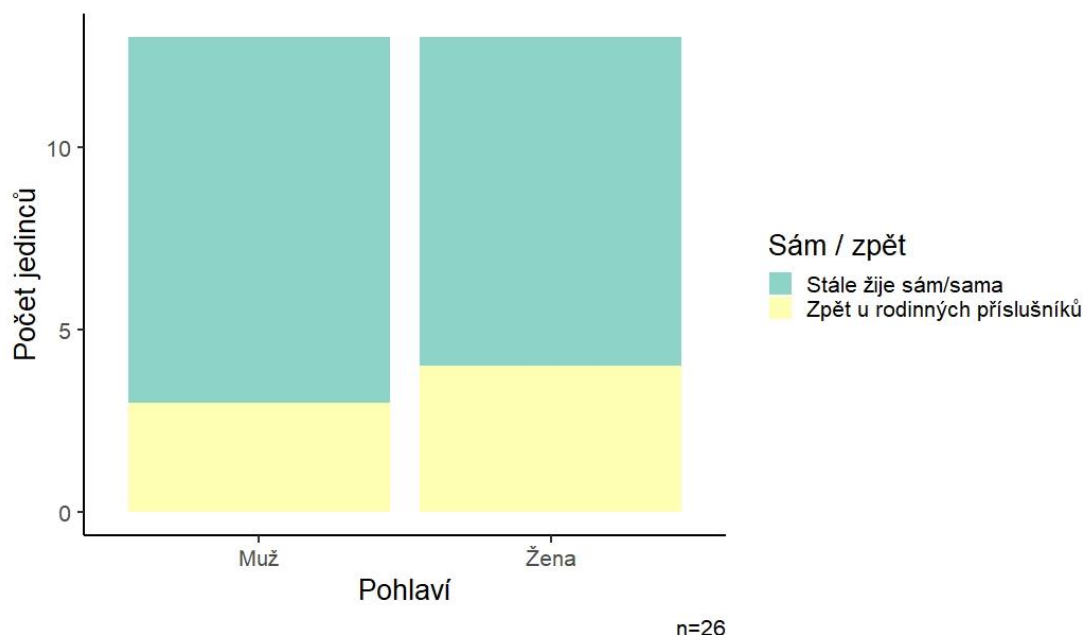

Graf 3 – Kolik respondentů sdílí svou domácnost s dalšími jedinci podle pohlaví

Jak jsem se z odpovědí respondentů dozvěděla, někteří jedinci, kteří žili sami, se s příchodem pandemie začali vracet ke svým rodičům. Nejčastěji se pravděpodobně jedná o studenty, kteří bydleli na kolejích či studentských bytech, aby nemuseli dojíždět každý den do školy a se začátkem online výuky se tak přesunuli zpět ke svým rodičům. Rozhodla jsem se tedy zjistit, zda se v mém vzorku respondentů takových jedinců nacházelo více než těch, kteří i nadále zůstali bydlet sami. V grafu 4 jsem tedy vyselektovala jedince, kteří uvedli, že žijí sami. Následně jsem je rozdělila na ty, kteří se zmínili o tom, že se s příchodem pandemické situace

nastěhovali zpět k dalším rodinným příslušníkům (rodiče, sourozenci, prarodiče) a na ty, kteří i nadále žili sami.

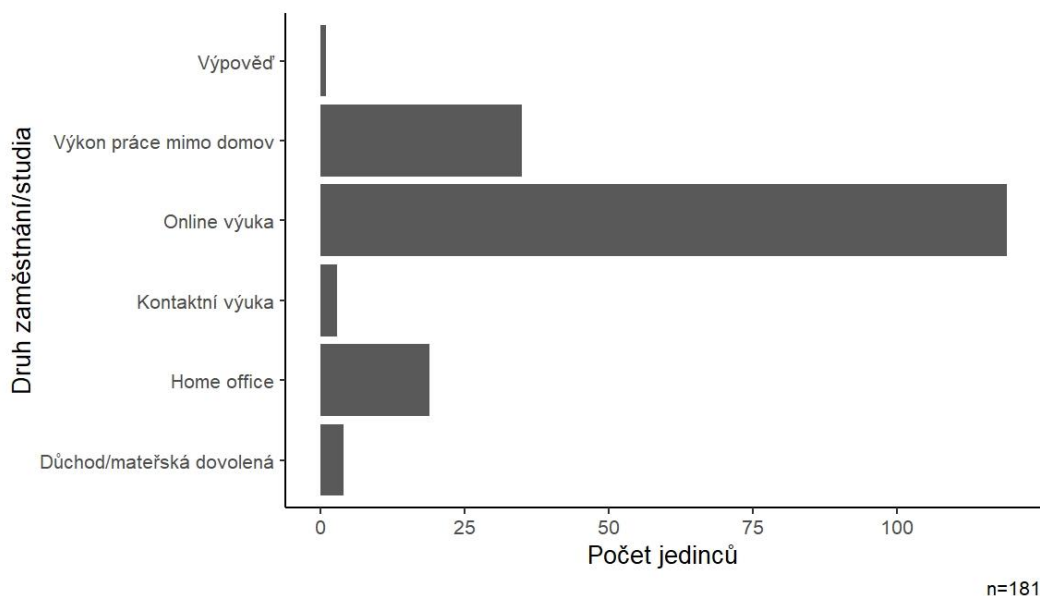
Jak je podle grafu 4 vidno, nejvíce respondentů i nadále s příchodem pandemie bydlelo samo. Zpět ke svým rodinným příslušníkům se o něco více vracely ženy než muži.

Graf 4 – Návrat respondentů ke svým rodičům s příchodem pandemie covid-19 podle pohlaví

4.3. Změna výkonu zaměstnání/studia s příchodem pandemie covid-19

V grafu 5 se věnuji změnám ve výkonu zaměstnání či studia s příchodem pandemie covid-19. Jelikož se můj vzorek nejvíce skládá z věkových skupin 15-19 let a 20-29 let, je pochopitelné, že se bude v mnoha případech jednat o studenty a s uzavřením škol tak byli nuceni přejít na online výuku, která je i v tomto grafu 5 nejvíce dominantní změnou ve výkonu studia. Když se podíváme na to, kolik respondentů uvedlo, že má nadále kontaktní výuku i po příchodu pandemie, jedná se skutečně jen o zanedbatelné množství respondentů. Očekávala jsem podobný trend i v případě výkonu zaměstnání. Předpokládala jsem, že bude více respondentů, kteří byli nuceni přejít s příchodem pandemie covid-19 na práci z domova (home office) než těch, kteří i nadále mohli vykonávat své zaměstnání mimo domov. Graf 5 však ukazuje něco jiného. Mnohem více lidí pracovalo i po příchodu pandemie covid-19 mimo domov, kdežto lidí, kteří přešli na home office, bylo přibližně o 50 % méně než těch, kteří z domova pracovat nemuseli.

Graf 5 - Změna výkonu zaměstnání či studia s příchodem pandemie covid-19.

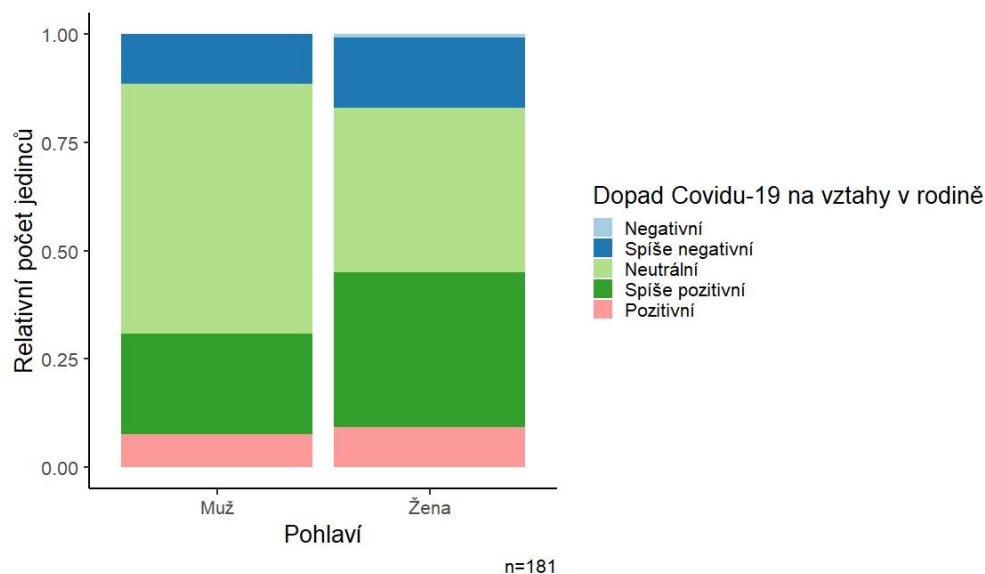
4.4. Vnímání vlivu pandemie covid-19

V této kapitole se již přesunu k tomu, jakým způsobem respondenti vnímají vliv pandemie covid-19 na jejich vztahy v rodinách.

Vnímání pandemické situace a restrikcí, které jsou s tím spojeny (např. lockdowny), také ovlivňuje, zda někteří jedinci zůstávali doma dobrovolně ještě před pandemií či nikoli. V případě, že se distancovali ještě před lockdownem, karantény a sociální odloučení jako takové na ně neměly až tak negativní vliv jako na ty, kteří byli zvyklí trávit většinu svého času ve společnosti dalších lidí. Mnoho lidí, aby mohli zůstat v kontaktu se svými přáteli a příbuznými i po příchodu pandemie covid-19 a s restrikcemi s ní spojenými, se přesunulo na online komunikaci skrze sociální sítě [Miranda et al. 2020: 5].

4.4.1. Vliv pohlaví na vnímání vlivu pandemie covid-19 na vztahy v rodinách

V grafu 6 můžeme vidět, kolik procent mužů a žen volilo který z dopadů covidu-19 na vztahy v rodině. Graf 6 ukazuje, že více jak polovina mužů tvrdí, že covid-19 na jejich vztahy s rodinou neměl žádný vliv – ani pozitivní ani negativní. U žen není tak výrazná převaha pouze jednoho z možných dopadů. Ženy nejvíce volily neutrální nebo spíše pozitivní vliv na jejich vztahy s rodinou. Je také zajímavé si povšimnout, že negativní vliv na jejich vztahy s rodinou volilo naprosté minimum respondentů – v případě mužů vůbec nikdo, v případě žen se jedná pouze o zanedbatelné procento.

Graf 6 – Vztah pohlaví a vnímání dopadu covidu-19 na vztahy v rodině

Tabulka 2 nám poskytuje kontingenční tabulku skutečných a očekávaných hodnot ve vztahu pohlaví a vnímání vlivu covidu-19 na vztahy v rodinách. Jak je z tabulky vidno, potvrzují se zde výsledky grafu 6, tedy že nejvíce respondentů volilo vliv pandemie covid-19 jako neutrální (79). U mužů se jedná o nejčastější názor, ženy ještě často volily vliv pandemie jako spíše pozitivní.

Tabulka 2 – Kontingenční tabulka skutečných a očekávaných hodnot ve vztahu pohlaví a vnímání vlivu covidu-19 na vztahy v rodinách

Pohlaví	Negativní	Spíše negativní	Neutrální	Spíše pozitivní	Pozitivní	Celkem
Muž	0	6	30	12	4	52
Žena	1	21	49	46	12	129
Celkem	1	27	79	58	16	181

V tabulce 3 jsou výsledky analýzy chí kvadrátu neboli testu dobré shody. Jelikož je hodnota „p“ větší než 0.05, rozdíl mezi očekávanými a pozorovanými hodnotami je statisticky významný.

Tabulka 3 – Chí kvadrát

n	statistic	p	df	method	P signif
181	6.20	0.185	4	Chi-square test	ns

Tabulka 4 nám poskytuje standardizované reziduum. Když se tedy podíváme na neutrální vnímání dopadu covidu-19 na vztahy v rodině, muži vnímají dopad covidu-19 na vztahy v rodinách mnohem častěji jako neutrální, než je očekáváno, kdežto ženy tuto variantu volily

mnohem méně, než by se dalo očekávat. Když se ještě pozastavím u názoru „spíše pozitivní“, jedná se o názor, který ženy volily nejčastěji, ale muži tento názor s ženami sdíleli mnohem méně, než bylo očekáváno.

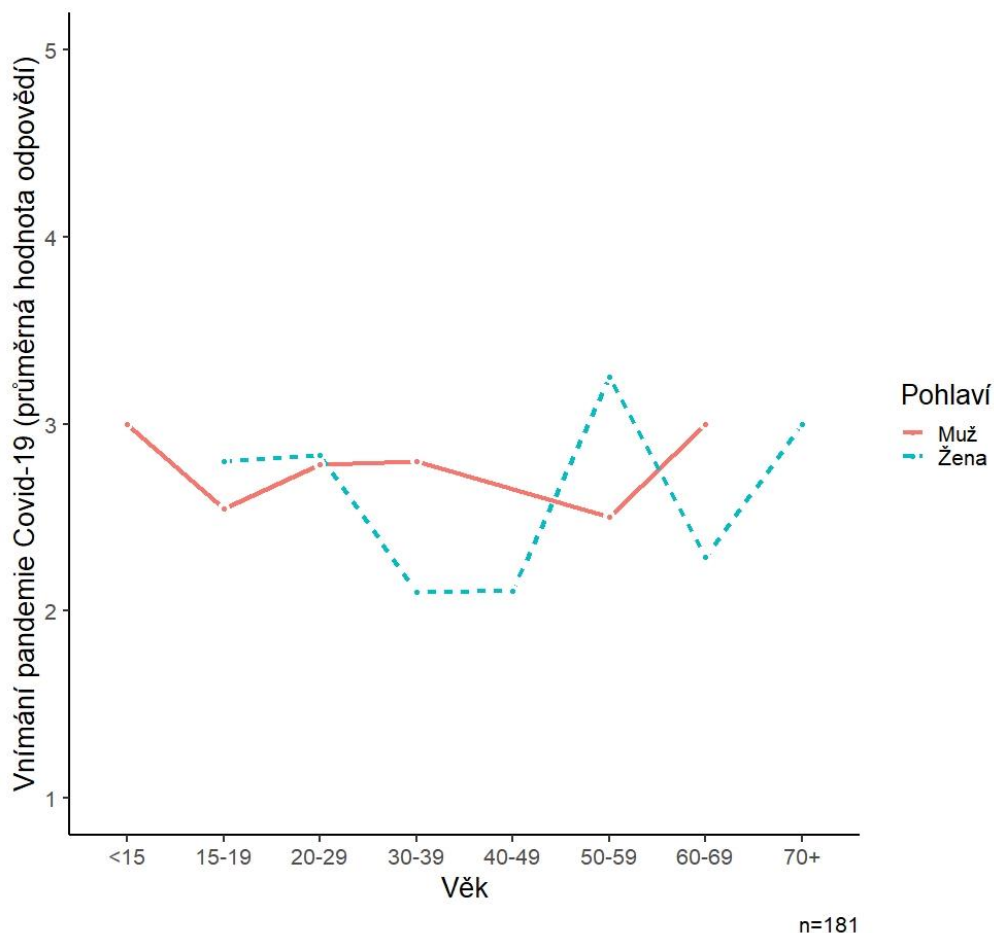
Tabulka 4 – Standardizované reziduuum

Pohlaví	Negativní	Spíše negativní	Neutrální	Spíše pozitivní	Pozitivní
Muž	-0.536	-0.631	1.533	-1.142	-0.278
Žena	0.340	0.401	-0.973	0.725	0.177

4.4.2. Vnímání vlivu pandemie covid-19 na vztahy v rodinách podle pohlaví a věku

V grafu 7 je vidět, jak jednotlivé věkové skupiny, rozdělené na dvě spojnice podle pohlaví, vnímaly dopad pandemie covid-19 na jejich vztahy v rodinách. Jak jsem již výše v popisu proměnných zmínila, odpovědi respondentů jsem překódovala tak, aby bylo možné je znázornit v následujícím grafu 7, a to tak, že pozitivní = 1, spíše pozitivní = 2, neutrální = 3, spíše negativní = 4 a negativní = 5. V následujícím grafu tedy spojnice znázorňuje průměrné hodnoty toho, jak respondenti pandemii covid-19 vnímají na škále 1(pozitivní)-5(negativní).

Graf 7 – Průměrné vnímání pandemie covid-19 (škála od 1 (pozitivní) do 5 (negativní) podle věku a pohlaví

U žen jsou zaznamenány mnohem větší výkyvy názorů než u mužů, avšak u obou pohlaví se téměř všechny věkové skupiny přiklánějí spíše k názoru, že pandemie covid-19 jejich vztahy v rodinách ovlivnila spíše pozitivně než negativně.

Tabulka 5 poskytuje výsledky dvoucestné ANOVY. Hodnota „p“ určuje, zda je vliv dané proměnné na vnímání vlivu pandemie covid-19 na vztahy v rodinách statisticky významný. Jediný statisticky nevýznamný vztah je se samotným věkem, neboť je „p“ nižší než 0,05. U pohlaví a spojení pohlaví s věkem je hodnota „p“ vyšší než 0,05, jedná se tedy o statisticky významné hodnoty a mají tak na vnímání proměn vztahů kvůli pandemii vliv.

Tabulka 5 – Dvoucestná ANOVA

Effect	DFn	DFd	F	p	p<0.05	ges
Pohlaví	1	168	0.056	0.814		0.0003
Věk	7	168	2.250	0.033	*	0.0860
Pohlaví : Věk	4	168	1.209	0.309		0.0280

4.5. Proměny rodinných vztahů s příchodem pandemie covid-19

„*Nadace Sirius je soukromá nadace, která vznikla v roce 2008 s cílem pomáhat ohroženým dětem. Zaměřuje se především na podporu projektů a aktivit, které vedou ke zlepšování systému péče o ohrožené děti v České republice*“ (Nadace Sirius 2020: 3). Jak jsem již zmínila v teoretické části, tato nadace uskutečnila výzkum „*Jak se bude podle expertů vyvíjet situace rodin s dětmi v České republice v následujících měsících?*“. Do výzkumu se zapojilo 123 odborníků různých zaměření a z různých částí České republiky, kteří byli dvakrát anonymně dotazováni na otázky, které rovněž zahrnovaly témata rodinných vztahů [Nadace Sirius 2020: 7].

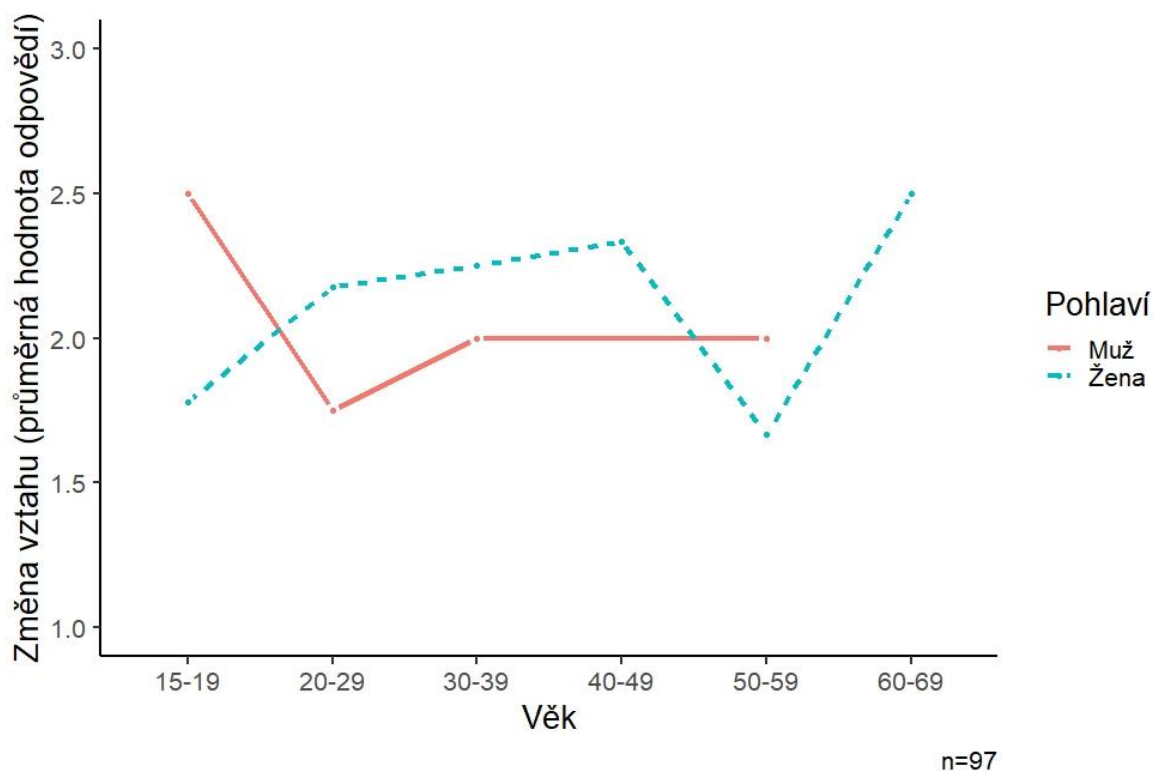
Podle tohoto výzkumu od *Nadace Sirius*, očekávalo téměř 73 % odborníků-respondentů zhoršení komunikace a častější hádky mezi rodinnými příslušníky s příchodem pandemie covid-19. Z těchto 73 % se 16 % odborníků domnívalo, že toto zhoršení v rodinných vztazích bude výrazné. Zároveň s těmito zjištěními však 57 % odborníků očekávalo, že dojde naopak ke zlepšení vztahů v rodinách (taková očekávání měli nejčastěji výzkumníci z terénu). Očekávání výzkumníků na začátku pandemie covid-19 tedy nebylo vůbec jednoznačné, předpokládali jak pozitivní, tak negativní dopady pandemie covid-19 na vztahy v rodinách [Nadace Sirius 2020: 25-26].

4.5.1. Proměny partnerských vztahů

Podle *Kreidlovy* pilotní studie projektu *Současná česká rodina 2021* došlo ke zlepšení nebo zhoršení partnerských vztahů s příchodem pandemie covid-19 u téměř stejného procenta respondentů. Ke zlepšení kvality vztahu s partnerem či partnerkou došlo u 42 % respondentů a ke zhoršení kvality vztahu došlo u 43 % respondentů. Rozdíl je tedy téměř zanedbatelný a je možno říct, že se partnerské vztahy s příchodem pandemie covid-19 podle *Kreidlovy* pilotní studie stejnou mírou zhoršily i zlepšily. U zbylých 15 % respondentů zůstala kvalita vztahu s partnerem či partnerkou neměnná. *Kreidl* uvádí, že pokud došlo ke zhoršení kvality vztahu, tak se jednalo o velmi významné zhoršení. Ke zhoršení podle této studie nejčastěji docházelo z důvodu ekonomických problémů, které s sebou pandemie covid-19 do mnoha rodin přinesla. Pokud došlo ke zlepšení kvality partnerského vztahu, nejednalo se o nějakou značnou změnu, nýbrž jen o drobné zlepšení [Kreidl 2021].

V grafu 8 jsem se rozhodla otestovat *Kreidlovo* tvrzení, tedy že se partnerské vztahy v průběhu pandemie zhoršily a zlepšily téměř stejnou měrou. Odpovědi respondentů jsem pro

účely tohoto grafu následovně překódovala: negativní změna = 1, žádná změna = 2, pozitivní změna = 3 a následně jsem je v grafu spojila s proměnnými věk a pohlaví. Jak je v grafu 8 možno vidět, průměrné hodnoty odpovědí dosahovaly nejvyšších hodnot v případě mužů ve věkové kategorii 15-19 let, kdežto u žen až ve věkovém rozmezí 60-69 let. Tyto dvě kategorie respondentů tedy vnímaly proměny vztahů s partnerem či partnerkou s příchodem pandemie covid-19 nejpozitivněji. U žen v rozmezí věkových skupin 20-49 let se průměrné hodnoty odpovědí pohybovaly nad hodnotou 2,0 (neutrální dopad pandemie covid-19 na partnerské vztahy), což znamená, že dopad pandemie covid-19 na jejich partnerské vztahy vnímaly tyto ženy spíše pozitivně. U mužů se naopak ve věkové kategorii 20-29 let objevuje hodnota nižší než 2,0, tedy tato věková skupina mužů vnímá ovlivnění partnerských vztahů pandemií spíše jako negativní. Ve věkových skupinách v rozmezí 30-59 let se hodnoty odpovědí mužů pohybují na neutrální úrovni (2,0), kdy tedy nevnímají, že by jejich partnerské vztahy měla pandemie covid-19 ovlivnit jak k lepšímu, tak k horšímu.

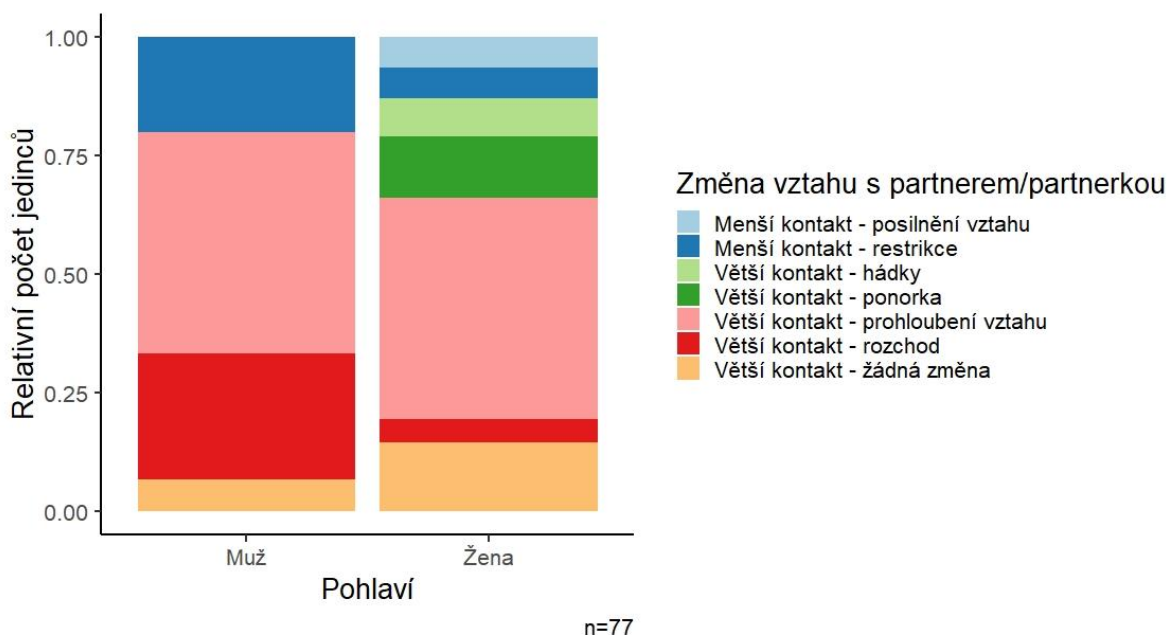

Graf 8 – Proměny partnerských vztahů na základě věku a pohlaví

V grafu 9 je názorně ukázáno, jak se konkrétně proměnily partnerské vztahy respondentů s příchodem pandemie covid-19. Jednotlivé proměny jsem rozdělila podle toho, zda respondenti začali s příchodem pandemie s partnerem či partnerkou trávit více času (větší kontakt) nebo naopak méně času (menší kontakt). Ze vzorku respondentů jsem vyřadila ty respondenty, kteří odpovídali „nemám partnera“, „žádná změna“ či tuto otázku nezodpověděli

vůbec. První sloupeček znázorňuje odpovědi mužů, druhý odpovědi žen. Jak je hned na první pohled vidno, odpovědi žen byly mnohem rozmanitější než odpovědi mužů. U obou pohlaví nejvíce dominuje odpověď „Větší kontakt – prohloubení vztahu“, což tedy naznačuje, že vliv příchodu pandemie covid-19 byl v dominantní kategorii pozitivní. Tato kategorie tedy zahrnuje respondenty, kteří spolu začali trávit více času a dokázali se tak více sblížit, zlepšit komunikaci atd. Jelikož se jedná o nejčteněji zastoupenou odpověď, rozhodla jsem se zde uvést jednu z výpovědí respondentů: „*S manželem oba hodně cestujeme kvůli práci a díky pandemii jsme najednou mohli trávit více času spolu. Vyřešili jsme spoustu věcí, na které předtím nebyl čas, ještě více jsme se sblížili, ale také jsme zjistili pár věcí, které nám na tom druhém vadí a můžeme na nich společně zapracovat.*“ Za pozitivní změnu v partnerském vztahu považují rovněž kategorii „Větší kontakt – žádná změna“, neboť už jen to, že partneři spolu mohli trávit více času, je dle mého pozitivní. Ke změně tedy došlo jen v množství stráveného času pospolu, ale kvalita vztahu jako taková se neměnila. Nejedná se však ani u jednoho pohlaví o značné procento odpovědí, v případě mužů je téměř zanedbatelné.

U negativních vlivů je zajímavé porovnání toho, kolik mužů uvedlo, že se se svou partnerkou či partnerem rozešli nebo rozvedli. Konkrétně se jedná o 26,6 % mužů. Neboť se jedná o velice zajímavou skupinu respondentů, rozhodla jsem se opět tuto proměnu v partnerských vztazích doplnit o konkrétní citace respondentů. Jeden z respondentů uvedl: „*Trávili jsme spolu s přítelkyní najednou až moc společného času a začali jsme si postupně lézt na nervy. Celé to skončilo rozchodem*“. Ženy však uváděly podobné výpovědi i přesto, že procento rozchodů je zde mnohem menší než u mužů. Jedna z respondentek například uvedla: „*Myslím, že karanténa urychlila konec vztahu, začala jsem vidět věci, které jsem si do té doby nepřipouštěla nebo je neviděla...*“. Další z negativních vlivů, který je viditelný především ve sloupečku mužů, je „Menší kontakt – restrikce“. Pod restrikce je zahrnut například zákaz přejíždění z okresu do okresu, karantény atd. Jedna z respondentek v dotazníku odpověděla: „*Z důvodu vztahu "na dálku" zde byly negativní dopady jako například zavření okresů, zrušení jistých spojů veřejné dopravy, obavy z karantény a nákazy, a nyní například rozdílný názor na očkování. Vztah jako takový to ale moc neovlivnilo.*“ Ostatní výpovědi, které jsou zařazené do této kategorie, se velmi podobají výše uvedené citaci. Odloučení od partnera bylo ve všech případech náročné, komunikace byla spíše přesunuta do online prostředí, mnohdy se partneři neshodovali v názorech na pandemickou situaci, ale ve výsledku kvalita jejich vztahu zůstala neměnná.

Graf 9 – Proměny vztahů s partnerem/partnerkou s příchodem pandemie covid-19

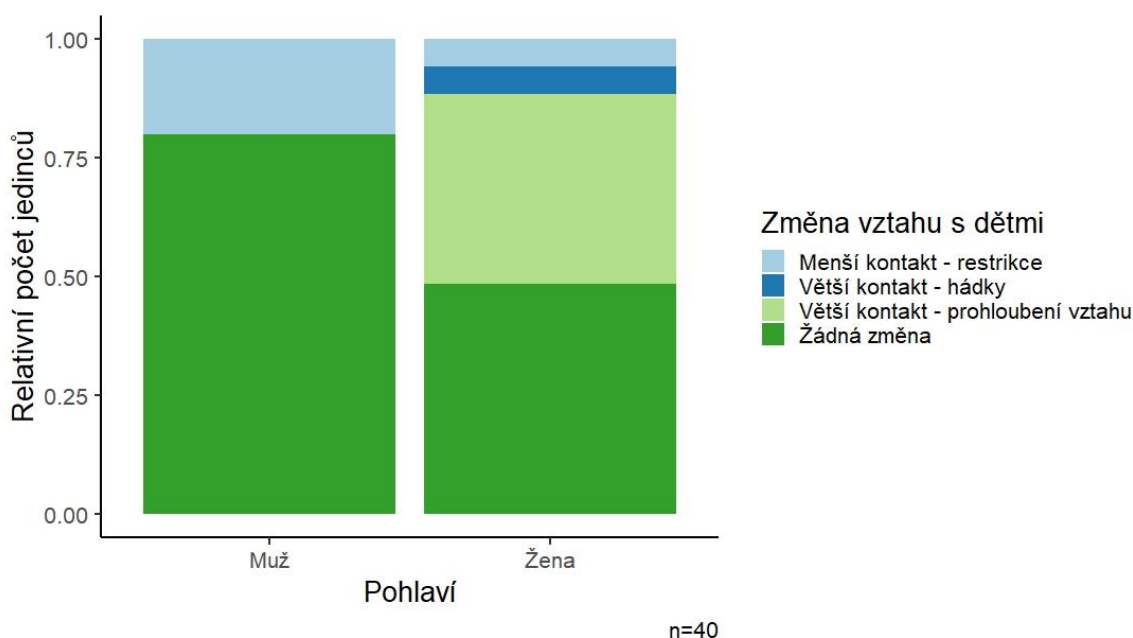
4.5.2. Proměny vztahů rodičů s dětmi

Již v úvodu nadřazené kapitoly, věnující se rodinným vztahům obecně, jsem zmiňovala výzkum *Nadace Sirius*, která se pokoušela zmapovat očekávání odborníků-respondentů na vývoj situace českých rodin z důvodu pandemie covid-19. Na začátku pandemie covid-19 očekávali odborníci-respondenti velký nárůst prospěchových problémů dětí (konkrétně 73 %). Nejen, že byla výuka přesunuta do online prostředí, ale na některých školách byla výuka na několik měsíců dokonce úplně přerušena a vzdělávání dětí tak měli na starosti výhradně jejich rodiče. Kromě prospěchových problémů však odborníci očekávali také nárůst výchovných problémů, konkrétně 67 % z nich [Nadace Sirius 2020: 26-27].

Rodiče, kteří jsou více ve stresu, mají mnohem větší problémy porozumět potřebám jejich dětí a odpovídat jim jakoukoliv citlivou formou. Děti se v takových rodinách mohou cítit nepochopené jejich rodiči a mohou spíše reagovat negativním nebo dokonce agresivním způsobem. S příchodem pandemie bylo také důležité, aby rodiče svým dětem citlivě vysvětlili aktuální situaci a chránili tak své děti před negativními dopady na jejich psychické zdraví [Spinelli et al. 2020: 6].

Graf 10 popisuje, jak se proměnil vztah rodičů s dětmi s příchodem pandemie covid-19. Neboť se v mém souboru nenacházelo příliš respondentů, kteří by měli děti nebo se k otázce nebyli ochotni vyjádřit, tento graf byl vytvořen na základě pouze 40 výpovědí a ponechala jsem zde i odpovědi, kdy respondenti nevnímali žádnou změnu ve vztahu k jejich dětem. Jelikož se ke vztahům s dětmi bohužel vyjádřilo pouze 5 mužů, nemohu tyto výsledky považovat za nijak

relevantní. Ženy nejčastěji volily vztahy s jejich dětmi buď jako neměnné i po příchodu pandemie covid-19 nebo jako postupně se prohlubující (větší kontakt – prohloubení vztahu). Jedna z respondentek uvedla: „Zlepšení pro nás bylo takové, že bylo méně práce, měla jsem na děti větší kapacitu, víc energie, trávili jsme spolu víc času, víc jsme si povídali. Děti byly také uvolněnější, hlavně syn (odpadl nebo se hodně snížil stres ze školy). Zhoršení pandemie nepřinesla žádné.“ Předpokládala jsem, podobně jako odborníci-respondenti, jejichž názory zkoumala Nadace Sirius, že s pandemickou situací covid-19 bude spíše docházet k častějším problémům ve vztahu rodič a dítě. Na základě těchto výpovědí je však možné říct, že v případě mých respondentů neměla pandemie covid-19 na jejich vztahy s dětmi negativní vliv. Moji respondenti buď nevnímali žádnou změnu v kvalitě jejich vztahu s dětmi a pokud ano, pak spíše zaznamenali zlepšení tohoto vztahu.

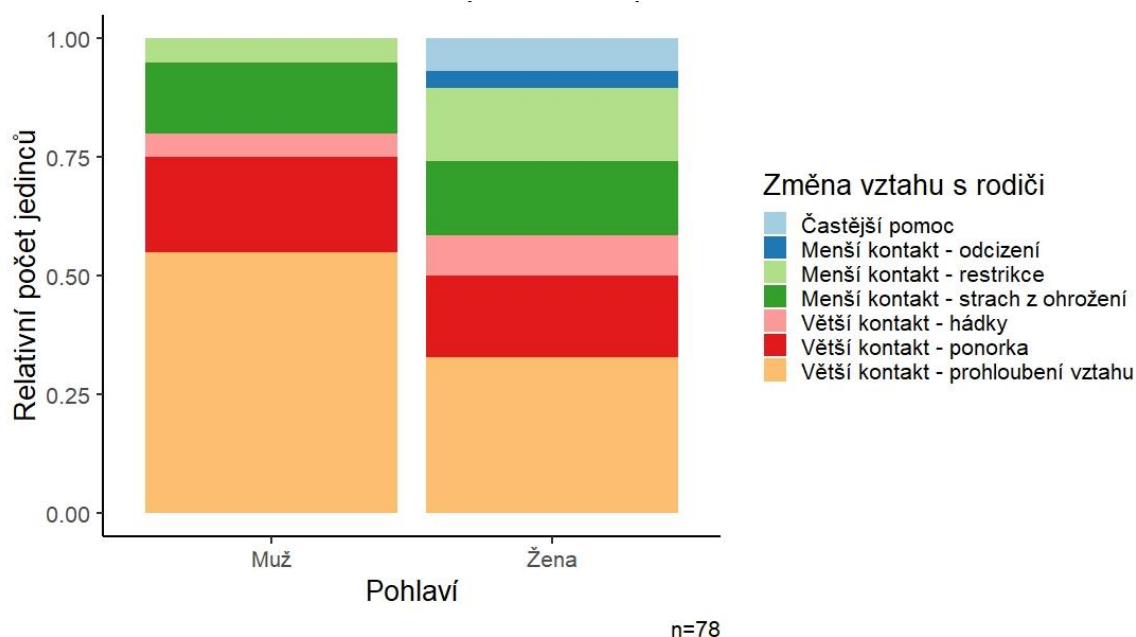
Graf 10 – Proměny vztahů rodičů s dětmi s příchodem pandemie covid-19

4.5.3. Proměny vztahů s rodiči

V grafu 11 je možné vidět, jak se s příchodem pandemie covid-19 proměnily vztahy respondentů s rodiči. V tomto případě jsem ze vzorku vynechala respondenty, kteří buď neuvedli žádnou odpověď, nemají rodiče nebo nepocitují na jejich vztazích s rodiči žádné změny.

Nejčastěji respondenti uváděli, že s příchodem pandemie covid-19 došlo mezi nimi a jejich rodiči k prohloubení vztahu, neboť spolu mohli najednou trávit více času. Tato odpověď byla nejdominantnější jak v případě mužů, tak v případě žen. Muži takto odpovídali dokonce ve více než 50 % odpovědí. Dalo by se zde tedy usuzovat, že v případě mužů měla pandemie na vztahy

s jejich rodiči spíše pozitivní vliv. Jeden z respondentů k této proměně kvality vztahu uvedl: „Celkově jsme na sebe s rodiči měli víc času, co se týče výletů, výpomoci v domácnosti nebo rozvíjení společných zájmů, ačkoliv příležitostí na společně strávený čas mimo domov ubylo kvůli uzavřeným provozovnám“. I přesto, že u žen byla tato odpověď také nejčastější, více než 50 % zbylých odpovědí bylo negativního rázu. Jedná se o následující: „Větší kontakt – ponorka“, „Větší kontakt – hádky“, „Menší kontakt – strach z ohrožení“, „Menší kontakt – restriktce“ a „Menší kontakt – odcizení“. Strach z ohrožení rodičů a restriktce (např. zákaz pohybu mezi okresy), které byly zavedené za účelem snížení šíření onemocnění SARS-CoV-2, vedly ke značnému omezení kontaktu s rodiči respondentů jak v případě žen, tak v případě mužů. Jedna z respondentek uvedla: „Rodiče jsme oba s partnerem vidali velmi málo a když, tak s takovým vyčítavým pocitem. Ze začátku hlavně můj tatínek nechtěl ani moc k vnoučatům, což děti samozřejmě nechápaly. Ale netrvalo to dlouho“.

Graf 11 - Proměny vztahů s rodiči s příchodem pandemie covid-19.

4.5.4. Proměny vztahů se sourozenci

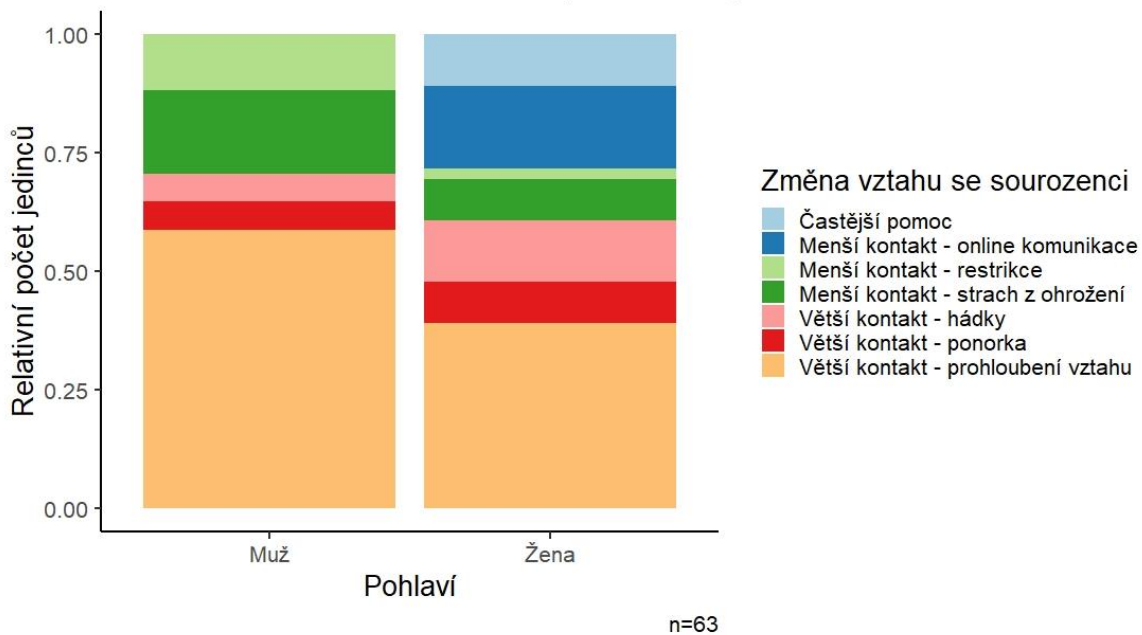
Graf 12 popisuje, jak se proměnily vztahy mezi sourozenci, když svět zasáhla pandemie covid-19. Stejně jako u vztahů s rodiči je zde nejvýraznější změnou prohloubení vztahu mezi sourozenci, což zapříčinil větší čas strávený pospolu. Muži jejich proměnu vztahů se sourozenci takto vnímají opět ve více než v 50 % případů. Rozhodla jsem se uvést dva příklady odpovědí respondentů, které vypovídají o prohlubování vztahů se sourozenci. Nejprve výpověď respondenta, který se svými sourozenci již domácnost nesdílí, následně pak odpověď respondentky, která stále sdílí domácnost se svou mladší sestrou. První respondent tedy

v dotazníku uvedl: „*V tomto směru jsem zaznamenal spíše pozitivní změny. Místo jednou ročně na Vánoce jsme se byli schopni potkávat všichni i během roku. Místo do hospody jsme šli na pivo k někomu ze sourozenců. Také jsme si pomáhali s nákupy, když byl zrovna někdo v karanténě.*“ Odpověď druhé respondentky zní následovně: „*Mám mladší sestru, která chodí na základní školu. Kvůli pandemii covid-19 měla distanční výuku. Kvůli tomu jsem s ní více komunikovala a trávila s ní tak více času, ať už abych jí pomohla s učivem nebo s nějakými technickými věcmi. Na náš vztah to mělo určitě pozitivní dopad*“.

Jak u žen, tak u mužů nejsou negativní vlivy pandemie tak výrazné. Ponorka z přílišného kontaktu, hádky, strach z ohrožení i omezení kontaktu z důvodu restrikcí se u obou pohlaví samozřejmě vyskytují, ale nejedná se o nejzásadnější proměny kvality vztahů mezi sourozenci.

Dále je zde jeden poněkud odlišný případ, který se vyskytoval v odpovědích žen. I přesto, že se někteří jedinci z důvodu pandemie nemohli vidět se svými příbuznými, někteří z nich i nadále udržovali častý kontakt prostřednictvím online komunikace. Tuto kategorii tedy považují za trochu spornou, neboť omezení kontaktu obecně vnímám jako negativní důsledek pandemie, avšak udržování časté komunikace alespoň prostřednictvím sociálních sítí je samozřejmě kladné. Někteří respondenti dokonce uvedli, že se mezi nimi a jejich příbuznými s příchodem pandemie značně zlepšila komunikace, i když jen ve virtuálním prostředí, a že i tímto způsobem mezi nimi docházelo ke sblížení. Jedna respondentka, která je názorným příkladem tohoto případu, uvedla: „*Jelikož mám sestru v jiném kraji, začaly jsme si častěji psát a posílat více fotek. Myslím, že mezi mnou a mou sestrou i tímto způsobem nastalo sblížení se*“.

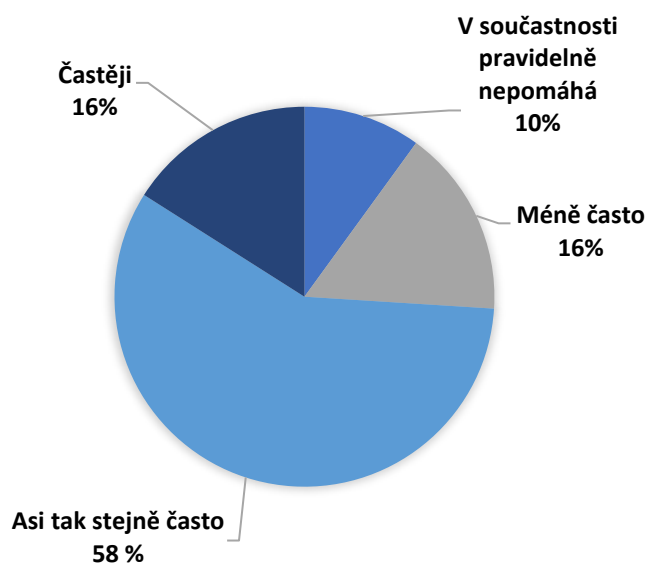

Graf 12 - Proměny vztahů se sourozenci s příchodem pandemie covid-19.

4.5.5. Proměny vztahů s prarodiči

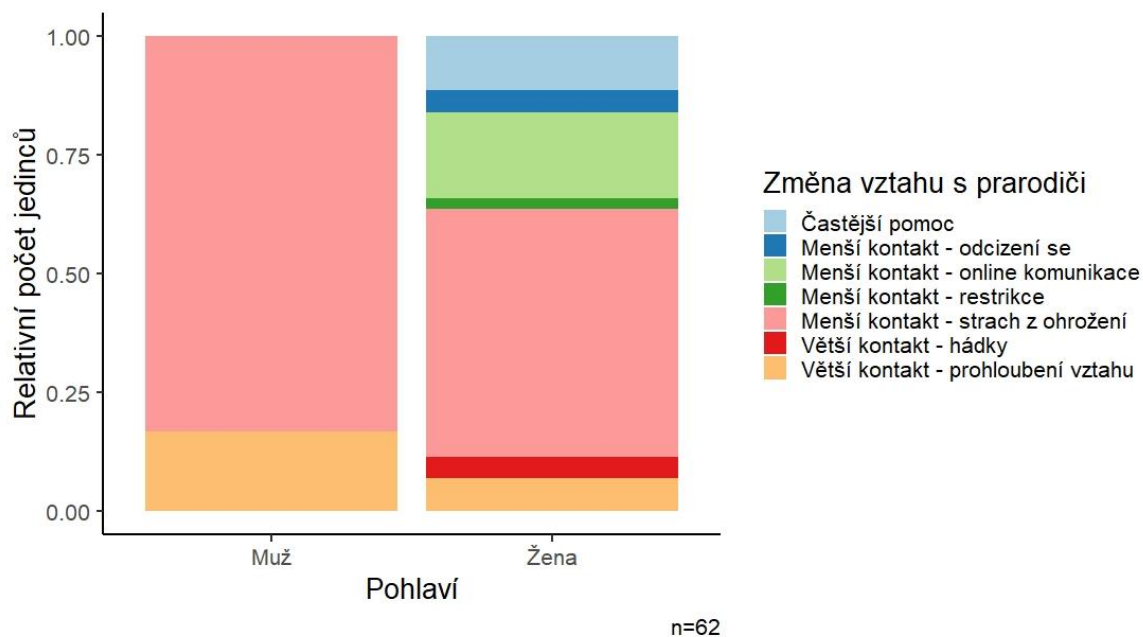
V českých rodinách mají prarodiče při pravidelné péči o děti nezastupitelnou roli. V případě, že se rodiny s hlídáním dětí obrací na své příbuzné, nejčastěji se spoléhají právě na prarodiče dětí. Babičky, dědečkové, prababičky a pradědečkové pravidelně vypomáhají s hlídáním dětí v 9 z 10 rodin v České republice (nezáleží na tom, zda je dítě předškolního nebo školního věku). Po příchodu pandemie covid-19 byla z důvodu značných obav z možné nákazy onemocněním SARS-CoV-2 pomoc prarodičů částečně omezena. Jak je v grafu 13, jehož autorkou je Anna Šťastná, možno vidět, konkrétně 16 % respondentů odpovědělo, že s hlídáním dětí prarodiče pomáhají méně často a 10 % jich v současné době pravidelně nepomáhá vůbec [Šťastná 2021]. „V 7 z 10 těchto případů byly deklarovanými důvody poklesu péče právě obavy nebo restrikce spojené s pandemií“ (Šťastná 2021).

Graf 13 – Četnost hlídání dětí prarodiči po příchodu pandemie covid-19. Zdroj: Šťastná A. 2021.

Graf 14 popisuje změny ve vztazích respondentů s jejich prarodiči po příchodu pandemie covid-19. Na rozdíl od předchozích dvou grafů, zde došlo k prohloubení vztahů z důvodu většího kontaktu s prarodiči pouze u malého množství respondentů. V této otázce respondenti nejčastěji uváděli, že se se svými prarodiči začali stýkat mnohem méně, neboť se báli, aby je případně nenakazili virem a neohrozili je tak na životě. Konkrétně u mužů jsem obdržela takové odpovědi dokonce z více než 75 % případů. Takový výsledek odpovídá tomu, že byli právě postarší lidé označováni za jednu z nejvíce ohrožených věkových kategorií onemocněním SARS-CoV-2, neboť i poměr pacientů vyžadujících hospitalizaci se postupně navyšuje s věkem [Grebnyuk et al. 2020: 38]. Jedna z respondentek z dané skupiny odpověděla: „S babičkami jsme se ze začátku pouze méně stýkali. Báli jsme se, abychom je nenakazili a stejně tak se bály ony. Když už se jedna z babiček konečně přestala bát, tak k nám stejně jezdila s respirátorem. Nyní už babičky danou situaci tolik nehrotí a normálně se s nimi stýkáme. Pokud je někomu špatně, chováme se maximálně zodpovědně a pak se raději nenavštívíme.“

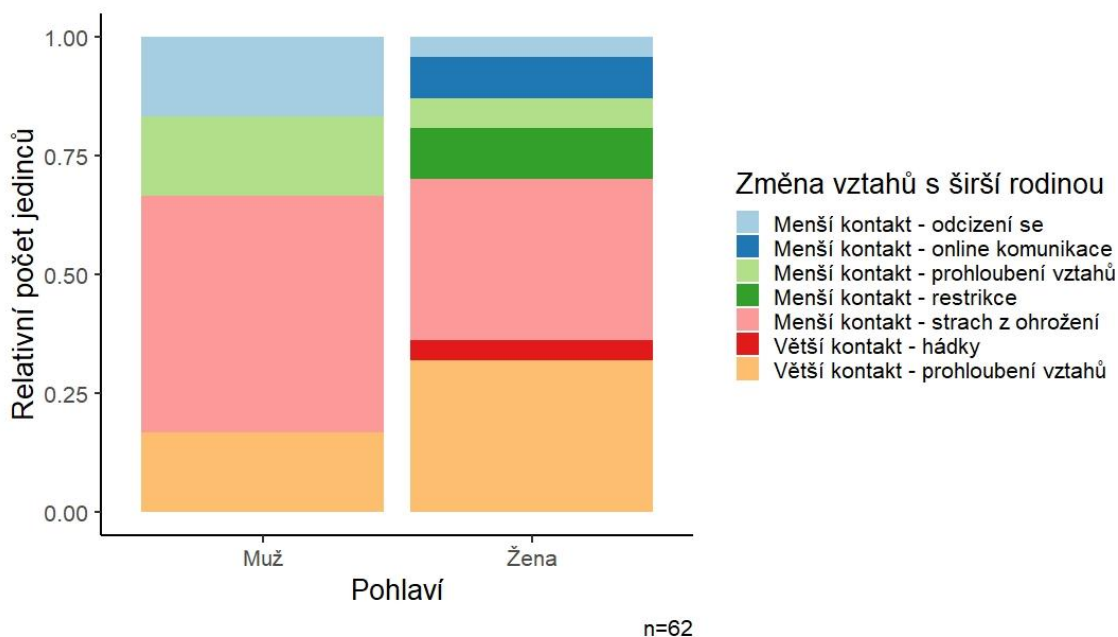
U žen byly odpovědi rozmanitější i přesto, že strach z ohrožení prarodičů na jejich životě dominoval i v této skupině respondentů. Ženy však také často uváděly, že se se svými prarodiči sice vidí méně, ale nadále se snaží často komunikovat alespoň prostřednictvím online komunikace, tedy prostřednictvím sociálních sítí či telefonátů.

Graf 14 - Proměny vztahů s prarodiči s příchodem pandemie covid-19.

4.5.6. Proměny vztahů se širší rodinou

Jako poslední jsem se v dotazníku respondentů ptala na změny vztahů mezi nimi a jejich širší rodinou, čímž jsem měla na mysli například sestřenice, bratrance, tety, strýce atd. Jak je v grafu 15 vidno, u mužů nejvíce dominovala odpověď, že se svou širší rodinou s příchodem pandemie covid-19 značně omezili kontakt z důvodu, že se báli, aby je nijak neohrozili onemocněním SARS-CoV-2. Dále v menší míře, nikoli však zanedbatelné, zmiňovali, že se z důvodu menšího kontaktu se svými příbuznými v rámci širší rodiny odcizili. Obě tyto změny lze tedy považovat za negativní dopady pandemie. Ženy rovněž jako muži nejčastěji uváděly, že se se svou širší rodinou vídaly mnohem méně, aby je nenakazily a nijak neohrozily. Lze to tedy také chápat jako negativní dopad pandemie covid-19 na tyto rodinné vztahy. Avšak ženy v téměř samé míře uváděly, že se s příchodem pandemie covid-19 začaly se svou širší rodinou naopak vídat více a vztah mezi nimi se tak oproti době před pandemií ještě více prohloubil. Rozhodla jsem se zde pro příklad uvést odpověď jedné z respondentek, která dostatečně reprezentuje odpovědi i ostatních respondentů, kteří do této skupiny spadají: „*Začali jsme se mnohem více vídat. Během pandemie jsme měli více času, tudíž jsme se častěji navštěvovali i přesto, že se to nemělo a tento zvyk nám přetrvává*“.

Graf 15 - Proměny vztahů s širší rodinou s příchodem pandemie covid-19.

5. ZÁVĚR

Na začátku této práce jsem se věnovala především dvěma problémům. Nejprve jsem rozebrala vztah pohlaví a vnímání pandemie covid-19 na vztahy v rodinách, následně jsem do tohoto vztahu přidala ještě třetí proměnnou, a to věk. Jak jsem již ze začátku zmínila, měla jsem k dispozici vzorek respondentů, kde byla značná převaha žen (129 žen, 52 mužů) a značná většina respondentů byla ve věkových kategoriích 15-19 let a 20-29 let. Převaha této věkové skupiny by mohla být výsledkem způsobu, jakým jsem data získávala, tedy prostřednictvím sociálních sítí. Otázkou tedy zůstává, zda výsledky nemohou být nějak ovlivněny rozdílností názorů mezi muži a ženami, kdy názor žen zde tedy bude velmi převyšovat názor mužů a zda věkové skupiny, které jsou ve vzorku dat nejčetnější, nemohou přebít názory jiných věkových kategorií.

Když se nejprve vrátím k prvnímu problému, tedy ke vztahu pohlaví a vnímání pandemie, ukázalo se, že muži vliv pandemie na jejich vztahy v rodinách volili nejčastěji jako neutrální. Volili tento názor i mnohem více, než by bylo očekáváno. Ženy nejvíce oproti očekávání volily názor, že pandemie jejich vztahy ovlivnila spíše pozitivně, kdežto názor neutrálního vlivu byl volen mnohem méně, než bylo očekáváno i přes to, že skutečný počet žen, které volily neutrální a spíše pozitivní vliv, je téměř stejný.

U druhého problému, tedy toho, jak je vliv pandemie covid-19 vnímán jak podle pohlaví, tak podle věku, se ukázalo, že v případě, že je s vnímáním pandemie spojen pouze samotný věk, jedná se o statisticky nevýznamný vztah ($p < 0,05$). Avšak u samotného pohlaví a u spojení pohlaví s věkem, se tyto vztahy ukázaly být statisticky významné, tedy na vnímání vlivů pandemie covid-19 na vztahy v rodinách mají vliv.

Následně jsem se začala věnovat proměnám konkrétních rodinných vztahů, ke kterým docházelo z důvodu příchodu pandemie covid-19, a to partnerských vztahů, vztahů s dětmi, rodiči, sourozenci, prarodiči a také vztahů se širší rodinou. Ukázalo se, že nejnegativněji vnímali respondenti dopad pandemie covid-19 na jejich vztahy s prarodiči. Obávali se, aby své prarodiče nenakazili onemocněním SARS-CoV-2 a neohrozili tak jejich zdraví, v mnoha případech s nimi tedy značně omezili kontakt. Naopak nejkladněji vnímali respondenti změny mezi nimi a jejich sourozenci, kdy s pandemií covid-19 docházelo k postupnému prohlubování vzájemných vztahů. Co se týká partnerských vztahů, i zde bylo dominantní prohlubování vztahů, avšak v nemálo případech na ně měl covid-19 negativní vliv v takové míře, že se partneri či manželé dokonce rozešli nebo rozvedli. U vztahů s rodiči bylo prohlubování vztahů nejčastější odpovědí pouze v případě mužů. U žen se rovněž jedná o nejčastější odpověď, avšak když spojím všechny negativní vlivy, které respondenti uváděli v jeden, kladné prohlubování vztahů bohužel ty negativní změny převyšují. Nejedná se pouze o nežádoucí dopady na vztahy jako jsou například hádky či „ponorka“ z přílišného kontaktu, nýbrž je zde zahrnuto i omezení vztahů z důvodů jako je strach z ohrožení příbuzných či restrikce, které byly nařízeny za účelem zabránění šíření onemocnění SARS-CoV-2. Ve vztahu s dětmi respondenti žádnou změnu v nejvíce případech nepocítovali. Pokud ano, pak se nejčastěji jednalo o prohlubování vztahu, což tedy vnímám jako velmi kladnou proměnu vztahu. Tento výsledek považuji za poměrně překvapivý, neboť jsem v případě dětí očekávala spíše negativní vlivy pandemie covid-19. Jelikož děti zůstávaly doma na distanční výuce a rodičům tak vznikaly komplikace, jak skloubit péči o děti s pracovními povinnostmi, předpokládala jsem mezi nimi nárůst sporů. Tento předpoklad ale můj výzkum nepotvrdil. Nemohu vynechat ani proměny vztahů se širší rodinou po příchodu pandemie covid-19. Ve většině případů změny v těchto vztazích respondenti vnímali spíše negativně, neboť s nimi stejně jako u prarodičů mnohdy omezili kontakt, aby je nijak neohrozili. Byla zde však nezanedbatelná skupina respondentů, u které ve vztazích se širší rodinou docházelo naopak k prohlubování vztahů, neboť na sebe všichni měli rázem dostatek volného času, který před příchodem pandemie covid-19 postrádali.

6. LITERATURA

Bínová, Š., T. Havelka. 2021. „Duševní zdraví dětí a adolescentů v době pandemie covidu-19 z pohledu dětských a dorostových psychiatrů.“ *Psychiatrie pro praxi* 22 (3): 173-178. [online]. [cit. 21. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.psychiatriepropraxi.cz/incpdfs/psy-202103-0009_10_001.pdf

Bourdieu, P. 1996. „On the Family as a Realized Category“. *Theory, Culture & Society* 13 (3): 19-26. [online]. [cit. 28. 4. 2022] Dostupné z: https://www.academia.edu/31384374/BOURDIEU_On_the_Family_as_a_Realized_Category_3

Brom, C. et al. 2020. *Mandatory Home Education During the COVID-19 Lockdown in the Czech Republic: A Rapid Survey of 1st-9th Graders' Parents* [online]. *Frontiers in Education* [cit. 21. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/educ.2020.00103/full>

Cassinat, J. R., S. D. Whiteman, S. Serang, et al. 2021. „Changes in Family Chaos and Family Relationships During the COVID-19 Pandemic: Evidence From a Longitudinal Study.“ *Developmental Psychology* 57 (10): 1597-1610. [online]. [cit. 21. 4. 2022]. Dostupné z: <https://psycnet.apa.org/fulltext/2022-06056-004.pdf>

Čapková, R., S. Ševela, H. Petrášková, M. Ryšánková, R. Brůha. 2021. „Mortalita pacientů s covidem-19 na JIP – naše zkušenosti“. *Vnitř Lék* 67 (e5): e23-e27. [online]. [cit. 26. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.casopisvnitrnilekarstvi.cz/pdfs/vnl/2021/05/13.pdf>

Elkind, D. 1995. *Ties That Stress: The New Family Imbalance* [online]. Londýn: Harvard University Press [cit. 21. 4. 2022]. Dostupné z: <https://1lib.cz/book/1099000/89d65c?dsource=recommend>

Giddens, A. 1999. *Sociologie*. Praha: Argo.

Grebenyuk, V., H. Roháčová, M. Trojánek. 2020. „Klinické a laboratorní nálezy u pacientů s covid-19.“ Pp. 37-44 in *Farmakoterapeutická revue. Nový koronavirus SARS-CoV-2 a onemocnění covid-19* [online]. Praha: Current Media s.r.o. [cit. 26. 4. 2022]. Dostupné z: https://bulovka.cz/wp-content/uploads/2020/11/FARMAKOTERAPEUTICKE_REVUE_COVID_19.pdf

- Guy, P. 2022. *Families by family type, regions of England and UK constituent countries* [online]. Office for National Statistics [cit. 21. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/birthsdeathsandmarriages/families/datasets/familiesbyfamilytyperegionsofenglandandukconstituentcountries>
- Höhne, S. 2021. *Výsledky pilotní studie projektu Současná česká rodina: Vliv pandemie na pracovní život v ČR* [online]. [cit. 21. 4. 2022]. Dostupné z: <https://ggp-cz.fss.muni.cz/zajimave-vysledky#gallery-527133-8>
- Kraus, B., V. Poláčková. 2001. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido.
- Kreidl, M. 2021. *Partnerství v pandemii* [online]. [cit. 21. 4. 2022]. Dostupné z: https://cdn.muni.cz/media/3331713/tema_partnerstvi_page-0001.jpg
- Kuchařová, V. et al. 2020. *Zpráva o rodině 2020* [online]. Praha: VÚPSV, v. v. i. [cit. 21. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpr%C3%A1va+o+rodin%C4%9B+2020.pdf/c3bdc63d-9c95-497d-bded-6a15e9890abd>
- Kukla, L. et al. 2016. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Matoušek, O. 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Miranda, D. M., B. S. Athanasio, A. C. S. Oliveira, A. C. Simoes-e-Silva. 2020. „How is COVID-19 pandemic impacting mental health of children and adolescents?“ *International Journal of Disaster Risk Reduction* 51. [online]. [cit. 26. 4. 2022]. Dostupné z: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S2212420920313479?token=352362DA2B378DB204819CD9CBF7AD736E4DA8FB9D9D7D16D4F8D7000B7C2F094FE173878F315E62DB48D00FF09AD72B&originRegion=us-east-1&originCreation=20220414004037>
- Možný, I. 2002. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Nadace Sirius. 2020. *Prognóza vývoje situace pro rodiny s dětmi a podpůrné služby* [online]. Obecně prospěšná společnost Sirius, o.p.s. [cit. 21. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/aktuality/2020_prognozaNadaceSirius.pdf
- Shah, R. et al. 2021. *Measuring the impact of COVID-19 on the quality of life of the survivors, partners and family members: a cross-sectional international online survey* [online]. BMJ

Open [cit. 21. 4. 2022]. Dostupné z: <https://bmjopen.bmj.com/content/bmjopen/11/5/e047680.full.pdf>

Slabá, J. 2020. *Výsledky pilotní studie projektu Současná česká rodina: Reprodukční klima v době „tvrdého“ lockdownu* [online]. [cit. 21. 4. 2022]. Dostupné z: <https://ggp-cz.fss.muni.cz/zajimave-vysledky#gallery-527133-11>

Spinelli, M., F. Lionetti, M. Pastore, M. Fasolo. 2020. *Parents' Stress and Children's Psychological Problems in Families Facing the COVID-19 Outbreak in Italy* [online]. *Frontiers in Psychology* [cit. 21. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.01713/full>

SZÚ. 2021. *Základní informace o onemocnění novým koronavirem – covid-19 (coronavirus disease 2019)* [online]. [cit. 21. 4. 2022]. Dostupné z: http://www.szu.cz/uploads/Epidemiologie/Coronavirus/Zakladni_info/zakladni_informace_covid_8_aktualizace_prosinec_2021.pdf

Šťastná, A. 2021. *Výsledky pilotní studie projektu Současná česká rodina: Péče o děti v době pandemie* [online]. [cit. 21. 4. 2022]. Dostupné z: <https://ggp-cz.fss.muni.cz/zajimave-vysledky#gallery-527133-3>

Šťastná, A. 2021. *Výsledky pilotní studie projektu Současná česká rodina: Prarodiče, vnoučata a pandemie* [online]. [cit. 21. 4. 2022]. Dostupné z: https://cdn.muni.cz/media/3334724/tema_pece-o-deti_babicky_page-0001.jpg

Uhlíř, J. 2021. „Vliv pandemie covidu-19 na duševní zdraví dětí a adolescentů.“ *Pediatr. Praxi* 22 (6): 370-372. [online]. [cit. 24. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.pediatriepropraxi.cz/incpdfs/ped-202106-0001_10_001.pdf

UNESCO. 2022. *Education: From disruption to recovery* [online]. [cit. 21. 4. 2022]. Dostupné z: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>

UNICEF. 2020. *Nouzový stav: děti se doma učí více, přesto se naučí méně* [online]. [cit. 26. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.unicef.cz/nouzovy-stav-deti-se-doma-uci-vice-presto-se-nauci-mene/>

Život během pandemie. *S kolika lidmi byli respondenti v bližším kontaktu?* [online]. [cit. 21. 4. 2022]. Dostupné z: <https://zivotbehempandemie.cz/kontakty>

7. RESUMÉ

The main purpose of this bachelor work “How the covid-19 pandemic influenced family relationships” was to investigate, whether my respondents thought the influence of the covid-19 pandemic on their family relationships was rather positive or rather negative and how the pandemic changed concrete relationships with their family members (partner, kids, parents, siblings, grandparents and wider family members).

Men mostly did not think that covid-19 pandemic influenced their family relationships in any way – their most common answer was “neutral”, which means no changes in family relationships. It was not that clear in the case of women. A portion of them chose the “neutral” answer as well, but the same number of the women respondents answered “rather positive” what means they perceived some change for the better in their family relationships.

The most negative changes were perceived in relationships with grandparents. Respondents reduced their contact with grandparents a lot because they were aware of threatening their grandparents’ lives with the SARS-Cov-2 disease. On the other hand, the most positively were perceived changes in sibling relationships. Since the siblings could spend more time together due to the restrictions connected with the covid-19 pandemic, their relationships were getting much deeper. The most surprising change in family relationships was the one with respondents’ children. I was expecting more arguments between parents and their children (for example because of the distance learning and parents not having enough time to help them with their homework etc.) but the results were very different. Most parents said their relationships with the kids remained the same and some of them answered the relationship got better, it was mostly the case of deepening the connection because they finally had enough time to spend together.

If I forget the impact of the covid-19 pandemic on relationships with respondents’ grandparents, which was rather negative, I think I can say the covid-19 pandemic and the restrictions connected with that brought rather positive changes to family relationships.

8. PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Struktura dotazníku:

1) Jaké je Vaše pohlaví?

- Muž
- Žena

2) Kolik Vám je let?

- Méně než 15
- 15-19
- 20-29
- 30-39
- 40-49
- 50-59
- 60-69
- 70 a více

3) S kým sdílíte svou domácnost?

V této otázce můžete vybrat více možností zároveň.

- Bydlím sám/sama nebo s přáteli
- S partnerem/partnerkou
- S rodiči
- S dětmi
- Se sourozenci
- S prarodiči
- Jiné

4) V čem ovlivnila pandemie covid-19 formu výkonu Vašeho zaměstnání/studia při striktních vládních opatřeních?

- Home office
- Výkon práce mimo domov (žádné velké omezení)
- Online výuka
- Kontaktní výuka
- Jsem v důchodu/na mateřské
- Jiné

5) Máte pocit, že pandemie covid-19 měla nějaký (ať pozitivní nebo negativní vliv) na Vaše rodinné vztahy?

- Ano
  - Ne
- 6) Jak vnímáte dopad pandemie covid-19 na Vaše rodinné vztahy?
- Nechápejte jako dopad samotné nemoci, ale jako vliv např. toho, že jste trávili mnohem více času se svou rodinou atd.*
- Pozitivní
  - Spíše pozitivní
  - Neutrální (např. „Nic se nezměnilo“)
  - Spíše negativní
  - Negativní
- 7) Jak vztahy ve Vaší rodině/domácnosti proměnila pandemie covid-19? (např. něco se změnilo z důvodu home office, online výuky, malých dětí atd.)
- Otevřená odpověď
- 8) Máte pocit, že pandemie covid-19 do Vašich rodinných vztahů přinesla nějaká zlepšení?
- Ano
  - Ne
- 9) Máte pocit, že pandemie covid-19 do Vašich rodinných vztahů přinesla nějaká zhoršení?
- Ano
  - Ne
- 10) Jaké zlepšení/zhoršení ve Vašem vztahu s partnerem/partnerkou přinesla pandemie covid-19? Co případně ve Vašem vztahu zůstalo neměnné?
- Otevřená odpověď
- 11) Jaké zlepšení/zhoršení ve Vašem vztahu s dětmi přinesla pandemie covid-19? Co případně ve Vašem vztahu zůstalo neměnné?
- Otevřená odpověď
- 12) Jaké zlepšení/zhoršení ve Vašem vztahu s rodiči přinesla pandemie covid-19? Co případně ve Vašem vztahu zůstalo neměnné?
- Otevřená odpověď
- 13) Jaké zlepšení/zhoršení ve Vašem vztahu se sourozenci přinesla pandemie covid-19? Co případně ve Vašem vztahu zůstalo neměnné?
- Otevřená odpověď
- 14) Jaké zlepšení/zhoršení ve Vašem vztahu s prarodiči přinesla pandemie covid-19? Co případně ve Vašem vztahu zůstalo neměnné?
- Otevřená odpověď

15) Jaké zlepšení/zhoršení ve Vašem vztahu se širší rodinou přinesla pandemie covid-19? Co případně ve Vašem vztahu zůstalo neměnné?

Myšleno: sestřenice, bratřenci, tety, strýcové atd.

- Otevřená odpověď

16) Mohla bych Vás zde požádat o Vaši e-mailovou adresu, abych Vás v případě potřeby mohla později kontaktovat za účelem detailnějšího dotázání se na otázky?

*Ujišťuji Vás, že v případě poskytnutí Vašeho kontaktu Vás budu kontaktovat jedině já a nedostane se do rukou nikoho jiného. Ve výsledné práci se nikde Váš kontakt ani Vaše jméno uvádět nebude!
Bude to plně anonymní.*

- Otevřená odpověď